

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Analýza ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie.

Analysis of economic efficiency of selected European Union countries.

Gabriela Fialová

Plzeň 2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta ekonomická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela FIALOVÁ**
Osobní číslo: **K09B0079K**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika a management**
Název tématu: **Analýza ekonomické výkonnosti vybraných zemí evropské unie**
Zadávající katedra: **Katedra financí a účetnictví**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Charakterizujte pojem ekonomická výkonnost z pohledu ekonomické teorie.
2. Na příkladu vybraných zemí Evropské unie proveďte statistické srovnání příslušných ukazatelů ekonomické výkonnosti.
3. Analyzujte příčiny rozdílné ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **40 - 60 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- **KADEŘÁBKOVÁ, A.; ŽDÁREK, V.** *Makroekonomická analýza*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007. ISBN 978-80-86730-05-9
- **SAMUELSON, P. A.; NORDHAUS, W. D.** *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3
- **SLANÝ, A.; ŽÁK, M.** *Hospodářská politika*. Praha: C.H.Beck, 1999. ISBN 80-7179-237-3

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. et Ing. Miloš Nový

Katedra ekonomie a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce: **31. srpna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **2. prosince 2011**

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Prof. Ing. Lilia Dvořáková, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 31. srpna 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Analýza ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie.“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni dne 31.03.2012

.....

Gabriela Fialová

Poděkování

Děkuji Ing. et Ing. Miloši Novému za poskytnuté konzultace, cenné rady a odborné vedení během mé práce.

OBSAH

Úvod	6
1. Ekonomická výkonnost z pohledu ekonomické teorie	9
1.1 Pojem ekonomická výkonnost	9
1.2 Hrubý domácí produkt, čistý domácí produkt	9
1.3 Nezaměstnanost	12
1.4 Inflace	13
1.5 Vnější rovnováha	15
1.6 Magický čtyřúhelník a celková výkonnost ekonomik	17
2. Statistické srovnání ukazatelů ekonomické výkonnosti	21
2.1 Vývoj hrubého domácího produktu	21
2.2 Vývoj nezaměstnanosti	27
2.3 Vývoj inflace	28
2.4 Vývoj zahraniční obchodní bilance	30
2.5 Magický čtyřúhelník a výkonnost jednotlivých ekonomik	32
3. Příčiny rozdílné ekonomické výkonnosti vybraných zemí EU	39
3.1 Analýza vývoje hrubého domácího produktu	39
3.2 Analýza vývoje nezaměstnanosti	42
3.3 Analýza vývoje inflace	44
3.4 Analýza vývoje zahraniční obchodní bilance	46
3.5 Magický čtyřúhelník a analýza výkonnosti jednotlivých ekonomik	47
4. Závěr	53
5. Seznam tabulek	56
6. Seznam grafů	57
7. Seznam zkratk	58
8. Seznam použité literatury	59

Úvod

Rostoucí životní úroveň je podmíněná dlouhodobým hospodářským růstem. Stačí se podívat na období po druhé světové válce, kdy životní úroveň v tržních ekonomikách neustále rostla, nebo srovnat náš každodenní život s životem lidí v polovině 20. století, obrovský rozdíl v úrovni soukromé spotřeby a veřejných služeb je názornou ilustrací účinku ekonomického růstu. Rozdíly v životní úrovni lze sledovat na vlastní oči, stačí porovnat současnou životní úroveň obyvatel sousedního Německa a sousedního Slovenska. Občané Německa vydělávají mnohem více, rozdíly v příjmech se promítají do kvality jejich života.

Jedním ze základních cílů hospodářské politiky států je stimulace celkové produkce v ekonomice a zvyšování ekonomické výkonnosti a tím ekonomické úrovně obyvatelstva. Otázka výkonnosti se stala jednou ze základních otázek řešených na makroekonomické úrovni.

Zásadním problémem makroekonomické teorie je měření výkonnosti ekonomiky, celkovou výkonnost nelze jednoznačně změřit, ekonomická teorie převážně vychází z ukazatele hrubého domácího produktu (HDP), který je charakteristický pro ekonomický růst. Hrubý domácí produkt patří mezi základní makroekonomické ukazatele, charakterizující vývoj ekonomik, je klíčovým ukazatelem s dlouhodobou tradicí a je jedním z nejčastěji používaných makroekonomických ukazatelů.

Pro úplnější obraz o vývoji ekonomik je třeba analyzovat také další ukazatele, které jsou klíčové pro hospodářskou stabilitu země. Nezaměstnanost a její výše je, spolu s inflací, považována za nejdůležitější, všeobecně vnímaný, ekonomický problém.

Dosahování nízké míry nezaměstnanosti úzce souvisí se zvyšováním ekonomické výkonnosti.

Nedílnou součástí ekonomické výkonnosti je inflace, jež je makroekonomickým jevem, který si dlouhodobě vynucuje zvýšenou pozornost ekonomické teorie, současně je předmětem zájmu každého jednotlivého subjektu, neboť inflace je všeobecně spojována s růstem tržních cen, který způsobuje snižováním konkurenceschopnosti peněz.

Dalším ze základních makroekonomických ukazatelů je platební bilance, která poskytuje obraz o vnější ekonomické rovnováze země.

V soudobé ekonomické teorii se připisuje těmto čtyřem skupinám ukazatelů největší vypovídací schopnost - měření velikosti produktu, cenová hladina, nezaměstnanost a vnější ekonomická pozice země.

Jedním z klíčových cílů makroekonomické hospodářské politiky je dosáhnout optimálních hodnot těchto čtyř makroekonomických ukazatelů. Ideální grafické zobrazení magického čtyřúhelníku představuje nejen vyvážený hospodářský růst, ale také rovnováhu na trhu práce, na trhu zboží, a ve vnějších hospodářských vztazích.

Cílem této práce je analýza ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie pomocí makroekonomických ukazatelů. Uvědomuji si, že rozsah problematiky ekonomické výkonnosti je široký a výrazně nad rámec této práce. Chtěla bych ho řešit pomocí vývoje čtyř makroekonomických veličin, jež zobrazují vývoj a výkon celého hospodářství země.

Za účelem srovnání ekonomické výkonnosti jsem si vybrala následující země Evropské unie, Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Estonsko.

Důvodem, proč jsme vybrala právě tyto země, je, že ekonomiky patří mezi transitivity, společně se nacházely na startovním poli po rozpadu socialistické éry, patří do východního bloku Evropské unie a mezi země s výrazným vývojem ekonomické výkonnosti v posledních letech. Slovensko a Estonsko jsou země, které se připojily do třetí fáze evropské měnové unie, přijali euro za svou měnu a patří do tzv. eurozóny. Maďarsko a Česká republika (ČR) si prozatím ponechaly vlastní měnu. Všechny tyto země patří mezi malé otevřené ekonomiky.

V první kapitole budu charakterizovat pojem ekonomická výkonnost z pohledu ekonomické teorie.

Srozumitelnou formou budu definovat vybrané makroekonomické agregátní veličiny, které měří celkovou výkonnost ekonomiky. Popíšu základní pojmy a způsoby jejich měření.

V druhé kapitole provedu statistické srovnání příslušných ukazatelů ekonomické výkonnosti na příkladu vybraných zemí Evropské unie.

Na základě skutečných dat budu sledovat, popisovat a analyzovat vývoj daných ukazatelů. Dané ukazatele budu navzájem srovnávat u vybraných zemí Evropské unie.

V třetí kapitole budu analyzovat příčiny rozdílné ekonomické výkonnosti vybraných zemí. Budu hledat specifické příčiny a důvody rozdílných výsledků v jednotlivých zemích.

V závěru získané poznatky zobecním, provedu komentář a subjektivní hodnocení.

1. Ekonomická výkonnost z pohledu ekonomické teorie

1.1 Pojem ekonomická výkonnost

Pro zhodnocení makroekonomické situace, či ekonomické výkonnosti zemí lze uplatnit rozsáhlou škálu makroekonomických ukazatelů a veličin. Největší vypovídající schopnost podle ekonomické teorie se připisuje čtyřem skupinám ukazatelů, které měří produkt, cenovou hladinu, nezaměstnanost a vnější ekonomickou pozici země [4].

Jedním z hlavních cílů hospodářské politiky řady států je zajistit podmínky pro stabilní a progresivní vývoj ekonomiky. Hospodářský růst je spojený s vysokou životní úrovní, která vytváří důvěru občanů ve stávající politický systém. Dobře fungující ekonomika je klíčovým předpokladem k dosažení obecných celospolečenských cílů. Obecně mezi nejsledovanější, tradiční ekonomické ukazatele výkonnosti patří vyvážený a stabilní ekonomický růst, nízká míra nezaměstnanosti, nízká a stabilní inflace a vnější rovnováha [5].

Ekonomové se zaměřují na vývoj celkové produkce v ekonomice, tedy makroekonomického výstupu. Důvodů, proč jsou velikost produktu a údaje o jeho tempu růstu tak významnými veličinami je několik. Jedním z nich je i to, že od velikosti produktu se odvíjí i úroveň celkových příjmů v ekonomice, a tedy i životní úroveň každého občana.

1.2 Hrubý domácí produkt, čistý domácí produkt

Existuje řada ukazatelů měřících celkový produkt, mezi nejvýznamnější a nejčastěji používaný patří hrubý domácí produkt. Představuje souhrn hodnot finálních statků a služeb v celé ekonomice za určité období.

Definice:

„Hrubý domácí produkt je tržní hodnota všech finálních statků vyrobených v ekonomice za dané časové období“ [3, str. 471].

Hrubý domácí produkt představuje celkový tok peněžní hodnoty finální produkce vyrobené za určité období (nejčastěji sledovaným obdobím je jeden rok). Je to ukazatel makroekonomického výstupu dané ekonomiky [5].

Hrubý domácí produkt lze počítat pomocí těchto metod:

- a) produktová metoda jako souhrn finální produkce jednotlivých sektorů ekonomiky,
- b) důchodová (nákladová) metoda, jako součet jednotlivých důchodů, které jsou odměnou za poskytování služeb výrobních faktorů (mzdy, renty, zisky..., uváděn také jako hrubý domácí produkt v cenách výrobních faktorů),
- c) výdajová metoda z hlediska užití finální produkce jako součet spotřebitelských výdajů, soukromých hrubých domácích investičních výdajů, vlastních nákupů a čistých vývozu [5].

Pokud chceme zjistit růst domácího produktu, tj. když srovnáme domácí produkt daného roku k předchozímu roku, promítá se do růstu domácího produktu nejen růst produkce ale také růst cen. Z toho vyplývá, že od domácího produktu se musí eliminovat růst cen, proto měření domácího produktu probíhá v stálých cenách. Stálé ceny představují ceny minulého období.

Hrubý domácí produkt se oceňuje ve stálých nebo v běžných cenách, podle typu ocenění lze získat nominální nebo reální hrubý domácí produkt.

- **Nominální produkt**

Pokud zboží a služby vyjádříme v běžných cenách, tedy v tržních cenách aktuálního období získáme nominální produkt. Změny nominálního produktu odrážejí změny ve vývoji vyrobeného množství, ale také změny cen. Aby bylo možné postihnout jenom změnu fyzického objemu vytvořené produkce, používá se reálný produkt [4].

- **Reálný produkt**

Aby bylo možné reálný produkt vypočítat, zavádí se tzv. stálé ceny, jsou to ceny základního, referenčního období. V tomto základním, referenčním období se shodují stálé a běžné ceny, a proto i nominální produkt se shoduje s reálným produktem. V dalším období lze reálný produkt vypočítat tak, že se zboží a služby vyrobené v příslušném roce ocení cenami základního období. Takto získáme produkt, který je očištěný od vlivu změny cenové hladiny [4].

Reálný produkt má větší vypovídající schopnost než nominální.

Vztah mezi reálným a nominálním produktem lze popsat **deflátořem HDP**. Lze jej získat podílem nominálního a reálného HDP, deflátoř se nejčastěji uvádí v %. Deflátoř

HDP popisuje vývoj cen produkce. Více ohledně deflátoru a jiných cenových indexů bude uvedeno v kapitole inflace.

Kromě hrubého domácího produktu se lze setkat ukazatelem **čistý domácí produkt**, který lze získat, pokud odečteme od hrubého domácího produktu amortizaci.

Hrubý národní produkt, čistý národní produkt

Známe nejen domácí produkt jako finální produkci vyrobené na území dané ekonomiky, ale také ukazatel národního produktu (HNP), který je výsledkem používání výrobních faktorů ve vlastnictví občanů dané země [5].

Definice:

„Hrubý národní produkt je tržní hodnota všech finálních statků vyrobených občany země za dané časové období“ [3, str. 473].

„Hrubý národní produkt zahrnuje veškerou finální produkci vyrobenou kdekoli ve světě za sledované období, avšak za pomoci domácích výrobních faktorů“ [5, str. 17].

Hrubý domácí produkt je agregát nejčastěji používaný v evropských zemích. Má bližší vztah k zaměstnanosti, k dani z příjmů apod. Hrubý národní produkt se potom z logických důvodů používá v zemích, které jsou potenciálně velkými investory v zahraničí a jejichž výrobní faktory jsou výrazně rozmístěny ve světě (např. USA) [5].

Do hrubého národního produktu jsou zahrnuty hrubé investice, pokud odečteme od hrubého národního produktu amortizaci, získáme **čistý národní produkt**. Čistý národní produkt v sobě zahrnuje pouze čisté investice a nezahrnuje peněžní výdaje, které byly použity na nákup kapitálových statků, jež nahrazují kapitál spotřebovaný. Při odlišení národního a domácího produktu využíváme teritoriální hledisko. Hrubý národní produkt byl vytvořen s použitím národních výrobních faktorů. Nebylo důležité, na teritoriu kterého státu národní výrobní faktory působily. Hrubý domácí produkt měří objem finální produkce, jež byl vytvořen za určité období výrobními faktory, které působily na území některého státu. Nepřihlížíme přitom k tomu, příslušník kterého národa výrobní faktor vlastní. Do země přicházejí důchody z výrobních faktorů, které byly použity v zahraničí. Pokud jsou v zemi použity zahraniční výrobní faktory, platby za ně ze země odplývají. Rozdíl mezi oběma veličinami je **čistý příjem z majetku v zahraničí** (NPI – net property income from abroad).

1.3 Nezaměstnanost

Druhým klíčovým cílem hospodářské politiky, který úzce souvisí se zvyšováním ekonomické výkonnosti, je dosahování nízké míry nezaměstnanosti [5].

Z ekonomického pohledu představuje nezaměstnanost stav v národním hospodářství, kde část pracovního potenciálu společnosti nenalézá uplatnění nebo dobrovolně o toto uplatnění neusiluje [5].

Podle příčin jejího vzniku se rozlišuje nezaměstnanost

- ✓ **frikční** je způsobena např. nezaměstnaností v období mezi opuštěním pracovního místa a nástupem do nového,
- ✓ **strukturální**, změny ve struktuře poptávky po pracovních silách jako důsledek permanentně probíhajících změn v hospodářství, jedná se spíše o dlouhodobý jev,
- ✓ **konjunkturální** či cyklická, nedostatečná poptávka po pracovních silách způsobená objektivními výkyvy danými fází hospodářského cyklu [5].

Nezaměstnanost je nejčastěji vyjadřována mírou nezaměstnanosti (u), tzn. jako procentuální podíl nezaměstnaných (U) k celkovému počtu aktivního obyvatelstva (L) [5].

$$u = U / (U + L) \cdot 100(\%) \quad (1)$$

kde: L ...ekonomicky aktivní obyvatelstvo, pracovní síla, tvoří jí především lidé od ukončení povinné školní docházky do dosažení důchodového věku, tedy zaměstnaní i nezaměstnaní. Dále se k nim přičítají pracující důchodci a odečítají studenti, vězni, lidé fyzicky a mentálně neschopní pracovat a to obyvatelstvo, které práci nehledá

U ... nezaměstnaní

u ... míra nezaměstnanosti

Od 70. let 20. století je spojen termín přirozené míry nezaměstnanosti s koncepcí NAIRU (Non Accelerating Inflation Rate of Unemployment). Její autor, americký ekonom Milton Friedman, spojuje přirozenou míru nezaměstnanosti s určitou úrovní

inflace. Podle něj je přirozená míra nezaměstnanosti definována jako úroveň nezaměstnanosti, při níž je míra inflace stabilní, tedy inflace ani neakceleruje, ani nedeceleruje [5].

1.4 Inflace

Inflace je makroekonomickým jevem, jenž si vynucuje zvýšenou pozornost. Je předmětem zájmu jednotlivých subjektů, neboť je všeobecně spojována s růstem tržních cen, který způsobuje snižování koupěschopnosti peněz. Inflací se rozumí trvalý vzestup cenové hladiny [1]. Cenovou hladinu v ekonomice lze specifikovat jako všeobecnou úroveň cen v ekonomice.

Vývoj cenové hladiny lze sledovat pomocí cenových indexů, což jsou vážené průměry cen vybraných zboží a služeb. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše výrobků a služeb [1].

Index spotřebitelských cen (CPI) je jedním z nejrozšířenějších indexů, využívá se k zachycení dopadů změn cenové hladiny na domácnosti a jejich životní náklady [1].

V České republice je index spotřebitelských cen tvořen na základě tzv. spotřebního koše s cca 800 položkami, spotřebovávaného průměrnou domácností. Tyto položky jsou agregovány do 12 skupin. Každá položka má pro celé období platnosti existujícího spotřebního koše přidělenou fixní váhu [4]. Index spotřebitelských cen je konstruován jako poměr nákladů na pořízení reprezentativního spotřebitelského koše v čase t k nákladům na pořízení v základním období [1].

Při vyjadřování míry inflace pomocí indexu spotřebitelských cen se můžou uvádět různá čísla, která i když jsou rozdílná, jsou správná. Důležité je přesné věcné, prostorové a časové vymezení. Jednoznačně se musí uvést období, za které je míra inflace uváděna a základ, k němuž se období porovnává. V praxi se využívají tyto míry inflace:

- Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen
- Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku
- Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k předchozímu měsíci

- Míra inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen k základnímu období (např. 1995=100) [1].

Index cen výrobců (PPI)

Index cen výrobců představuje analogii indexu spotřebitelských cen. Koš tohoto indexu obsahuje suroviny, polotovary a služby.

Deflátor hrubého domácího produktu (implicitní cenový deflátor)

Deflátor je poměr mezi nominální a reálnou veličinou. Nominální veličiny jsou vyjádřeny v běžných cenách, reálné veličiny jsou vyjádřeny ve stálých cenách. Deflátor hrubého domácího produktu pak vlastně popisuje vývoj cen vyráběné produkce [5].

Nominální i reálný výstup ekonomiky lze vyjádřit tak, že se hrubý domácí produkt ocení v cenách daného roku, tj. v běžných cenách (p_t), poté se vyjádří tento produkt – HDP v cenách, který se považuje za výchozí, tj. ve stálých cenách (p_0) [1].

Míra inflace (π)

Míru inflace lze chápat jako tempo změn cenové hladiny v určitém období. Inflace je měřena na základě cenových indexů, lze ji vypočítat na základě tempa růstu cenové hladiny [5].

$$\pi = (P_1 - P_0) / P_0 \cdot 100 \quad (2)$$

kde: π ... míra inflace v běžném období

P_1 ... cenová hladina v běžném období

P_0 ... cenová hladina v základním období

Rozlišujeme tři stupně inflace:

- **Mírná inflace**, často bývá označována jako plíživá, dosahuje jednociferných hodnot. Nepodlamuje důvěru v příslušnou měnu. Charakteristické pro ni je, že tempo růstu cenové hladiny nepřekračuje tempo růstu výkonu. Roste nominální i reálný produkt.
- **Pádivá inflace** se pohybuje v řádu desítek procent. Je provázena ztrátou důvěry v danou měnu. Vyznačuje se rychlejším růstem cenové hladiny oproti růstu výkonu ekonomiky. Důsledkem je klesající kupní síla peněz.

- **Hyperinflace** odpovídá míře inflace s tisícem a více procenty ročně. Cenová spirála se rozvíjí nezávisle na temp růstu. Peníze jsou znehodnoceny a přestávají plnit svoji funkci [1].

Podnět vzestupu cenové hladiny může působit jak ze strany poptávky, tak ze strany nabídky, z toho důvodu se rozlišuje inflace tažená poptávkou anebo nabídkou [1].

Míra inflace se měří jako procentní přírůstek indexů spotřebitelských cen, které vychází z měření čistých cenových změn pomocí indexů spotřebitelských cen. Cenové indexy poměřují úroveň cen vybraného koše reprezentovaných výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích, přičemž váha, která je jednotlivým cenovým reprezentantům ve spotřebním koši přisouzena, odpovídá podílu daného druhu spotřeby, který zastupují na celkové spotřebě domácností [8].

Patří sem:

- Potravinářské zboží (potraviny, tabák, nápoje)
- Nepotravinářské zboží (oblečení, nábytek, drogerie, zboží pro volný čas, atd.)
- Služby (vzdělávání, stravování, ubytování, atd.)

V současné době používaný spotřební koš byl sestaven na základě výběrového šetření výdajů domácností a tvoří jej 775 položek, z toho neregulované ceny vcházející do výpočtu čisté inflace tvoří 658 položek a regulované ceny zbylých 117 položek [1].

1.5 Vnější rovnováha

Nejdůležitějšími cíli hospodářské politiky v oblasti vnějších vztahů je dosažení vyrovnané platební bilance (PB), zajištění stabilního a optimálního devizového kurzu, optimální úrovně zadlužení a přímých investic [5].

Platební bilance je jedním ze základních makroekonomických ukazatelů. Celkově podává obraz o vnější ekonomické rovnováze země. Je to systematický výkaz všech hospodářských transakcí, které proběhly za určité období, zpravidla za jeden rok, mezi devizovými tuzemci a devizovými cizozemci. To znamená, že kromě plateb do zahraničí a inkas ze zahraničí, tedy peněžních toků, platební bilance zaznamenává i hmotné toky, hodnoty pohledávek a závazků atd. Platební bilance zemí jsou sestavovány v rozdílně podrobném členění s ohledem na účel použití [5].

Prostřednictvím salda jedné z uvedených bilancí, tj. na různé úrovni kumulativního salda, lze definovat jednu z rovnováh vnějších ekonomických vztahů, např. na úrovni obchodní nebo výkonové bilance, na úrovni běžného účtu. K rovnováze na posuzované úrovni dochází, jestliže strany kreditu a debetu jsou hodnotově vyrovnány (nulové saldo). V opačném případě jde buď o deficit (schodek) nebo přebytek a příslušné záporné nebo kladné saldo na jednom účtu musí být vyrovnáno opačným saldem na účtu jiném.

Jestliže běžný účet platební bilance je deficitní, musí být vyrovnán aktivem (přebytkem) na finančním účtu, a třeba ještě snížením devizových rezerv. Jako nejvhodnější pro posuzování (devizové) rovnováhy platební bilance z dlouhodobého hlediska je ekonomy nejčastěji používáno saldo běžné bilance [5].

Platební bilance zachycuje platební transakce naší ekonomiky se zahraničím v daném roce. Porovnávat platby ze zahraničí a platby do zahraničí. Přitom vychází z teritoriálního principu. Platby ze zahraničí jsou platby osob, které mají sídlo v zahraničí, osobám majícím sídlo v České republice. Naopak platby do zahraničí jsou platby osob, které mají sídlo v České republice, osobám majícím sídlo v zahraničí.

Platební bilanci tvoří tři části: běžný účet, finanční účet a změna devizových rezerv.

Běžný účet platební bilance tvoří platby za vývoz a dovoz zboží a služeb, důchody (mzdy, zisky, úroky) placené ze zahraničí a do zahraničí, a dále jednostranné převody (dary, dědictví, aj.) rozhodujícími položkami běžného účtu jsou platby za vývoz a dovoz zboží a služeb [2].

Finanční účet platební bilance tvoří dovoz a vývoz kapitálu. Dovozením zahraničního kapitálu rozumíme, když zahraniční osoby nakupují česká aktiva (cenné papíry, nemovitosti), poskytují půjčky českým osobám nebo ukládají peníze v českých bankách. Vývozem kapitálu do zahraničí rozumíme, když české osoby nakupují zahraniční aktiva, poskytují půjčky osobám se sídlem v zahraničí nebo ukládají peníze v zahraničních bankách [2].

Platební bilance je vždy účetně vyrovnaná. Schodek běžného účtu je pokryt přebytkem finančního účtu anebo čerpáním devizových rezerv. Naopak přebytek běžného účtu jde na pokrytí schodku finančního účtu anebo na zvýšení devizových rezerv [2].

Je-li měnový kurz volně pohyblivý, schodek běžného účtu se přizpůsobí přebytku finančního účtu, čili platební bilance dosáhne rovnováhy. Má-li země schodek na finančním účtu (je vývozcem kapitálu), její měnový kurz se ustálí na takové úrovni, při které vznikne přebytek běžného účtu odpovídající schodku finančního účtu. Běžný a finanční účet jsou jako spojené nádoby, spojené měnovým kurzem, který zajišťuje, že se bilance obou účtů navzájem vyvažují [2].

1.6 Magický čtyřúhelník a celková výkonnost ekonomik

Celková výkonnost ekonomiky se obvykle odvíjí od ukazatele růstu reálného hrubého domácího produktu. Jenže hospodářský růst není pouze růst naměřeného hrubého domácího produktu ale růst potenciálního hrubého domácího produktu. Hospodářský růst a růst výkonnosti ekonomiky je zvětšování produkční kapacity země, její schopnosti vyrábět. Cyklická expanze je pouze krátkodobé zvýšení hrubého domácího produktu nad potenciální produkt. Hospodářský růst však znamená růst samotného potenciálního produktu. Cyklická expanze je doprovázena zvýšenými inflačními tlaky, rostoucí cenovou hladinou, zatímco opravdový hospodářský růst nikoli. Zvýšení poptávky dokáže pouze vyvolat expanzi a krátkodobě zvýšit hrubý domácí produkt nad potenciální produkt. V dobách recese dokáže poptávka vyvést ekonomiku zpět k potenciálnímu produktu, ale nedokáže urychlit hospodářský růst. Impulzy k hospodářskému růstu nenajdeme na straně poptávky. Najdeme je na straně nabídky výrobních faktorů. K růstu potenciálního produktu dochází, když země začne exploatovat dosud nevyužívané přírodní zdroje, když akumuluje kapitál, když se zavádějí lepší technologie nebo když se intenzivněji zapojuje do mezinárodní dělby práce. Když chceme měřit hospodářský růst, narážíme na potíže. Měřit potenciální produkt očištěný od cyklických výkyvů je dost obtížné [2].

Hospodářský růst a ekonomická výkonnost jsou ovlivněny především růstem výrobních faktorů – přírodních zdrojů, práce a kapitálu. Bohatství přírodních zdrojů podporuje hospodářský růst, například průmyslový růst českých zemí na sklonku 19. století byl do značné míry založen na uhelném bohatství, průmyslová revoluce v Anglii na přelomu 18. a 19. století byla poháněna vydatností domácích ložisek černého uhlí. Přesto však přírodní zdroje nejsou hlavním motorem hospodářského růstu, například japonský hospodářský růst není založený na domácím přírodním bohatství. Zdrojem hospodářského růstu je kapitál v širokém pojetí: v podobě budov, strojů a zařízení,

technologií a lidského kapitálu. Akumulací kapitálu rozumíme nejen výrobu kapitálových statků, ale i investice do výzkumu a do vzdělání. Kapitál je jedním ze tří obecných výrobních faktorů. Podílí se na výrobě spolu s prací a přírodními zdroji. Hospodářský růst probíhá tak, že kapitál roste rychleji než práce a přírodní zdroje. Akumulace kapitálu mění poměr mezi výrobními faktory – podíl kapitálu v poměru k práci a přírodním zdrojům se zvyšuje. Díky tomu roste produkt na pracovníka, produktivita práce [2].

Hospodářský růst a ekonomická výkonnost je nastartována a nesena akumulací kapitálu do staveb, strojů a komunikací. S tím, jak roste nasycenost ekonomiky tímto kapitálem, přírůstek kapitálu vyvolává přírůstky produktu, ty jsou však stále nižší. Akumulace kapitálu je pak stále více směřována do vzdělání a výzkumu [2].

Akumulace kapitálu není jediným zdrojem hospodářského růstu. Hospodářský růst může být významně urychlen zvětšením trhu. Velký trh vytváří lepší podmínky pro specializaci výrobců a otevírá tak větší prostor pro směnu na základě komparativních výhod [2].

Mezinárodní obchod je vedle akumulace kapitálu další mocnou silou, která pohání výkonnost ekonomik. Také evropské státy pochopily, že musí zbořit hranice svých národních trhů a vytvořit velký evropský trh, aby se mohly stát důležitou hospodářskou oblastí [2].

Výsledky ekonomiky jsou závislé na vývoji všech čtyř uvedených ukazatelů, růstu HDP, míry inflace, míry nezaměstnanosti a vyrovnanosti pozice země vůči zahraničí. Tento souběh všech čtyř ukazatelů se často znázorňuje prostřednictvím tzv. magického čtyřúhelníku. Na jednotlivé polopřímky osového kříže se vynášejí v procentech hodnoty tempa růstu hrubého domácího produktu, míry inflace (π), míry nezaměstnanosti (u) a podíl schodku běžného účtu platební bilance (běžného účtu) na hrubém domácím produktu [4].

Magický čtyřúhelník představuje jednoduché a přehledné grafické zachycení jednotlivých cílů hospodářské politiky. Optimálního naplnění magického čtyřúhelníku je obtížné dosáhnout. Ve skutečnosti zlepšení v jedné oblasti se projeví za cenu zhoršení v jiné oblasti.

Hodnocení se provádí dvěma způsoby podle obsahu diamantu a podle jeho tvaru.

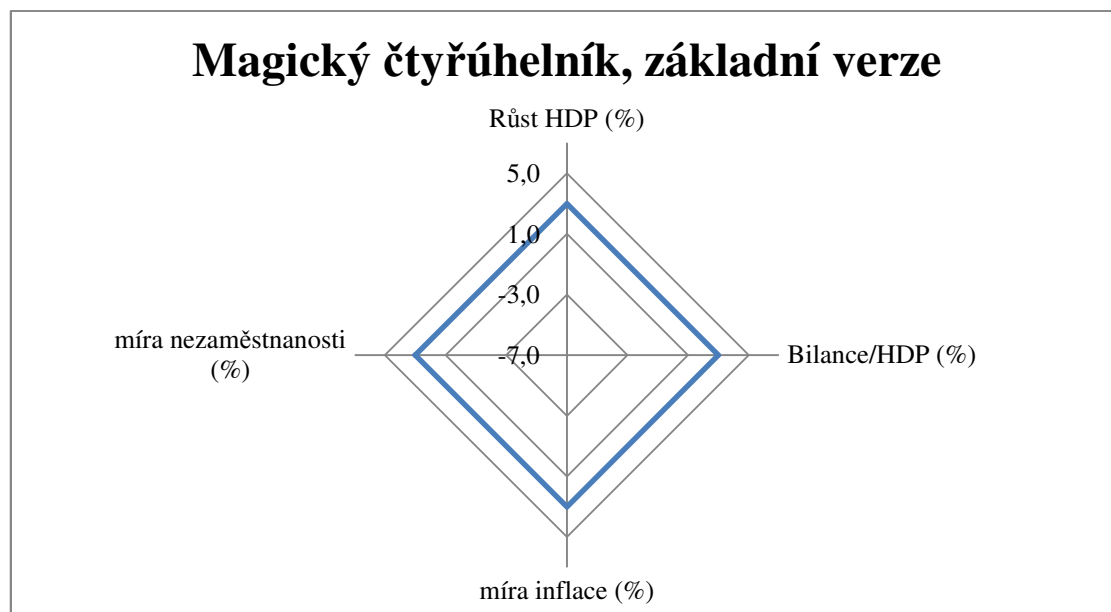
V grafu č. 1 zobrazuji magický čtyřúhelník, ve kterém jsou dosazeny optimální hodnoty. Tyto veličiny jsou získány na základě podrobných makroekonomických analýz a empirických výzkumů. Problémem je, že uvedené hodnoty jsou průměrnými hodnotami pro vyspělé země OECD. Mezi zeměmi existují rozdíly, které zmíněný průměrový ukazatel nereflexuje.

Zmíněným optimem je podle OECD:

- Meziroční tempo růstu reálného produktu ... 3%
- Průměrná roční míra nezaměstnanosti ... 5%
- Průměrná roční míra inflace ... 2%
- Podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním hrubém domácím produktu ... 0%

Čím více se bude magický čtyřúhelník sledované země blížit magickému čtyřúhelníku optimálnímu, tím lze hospodářskou politiku považovat za úspěšnější a účinnější.

Graf č. 1, optimální magický čtyřúhelník podle OECD

Zdroj dat: [5]

Tabulka č. 1, optimální hodnoty jednotlivých ukazatelů podle OECD

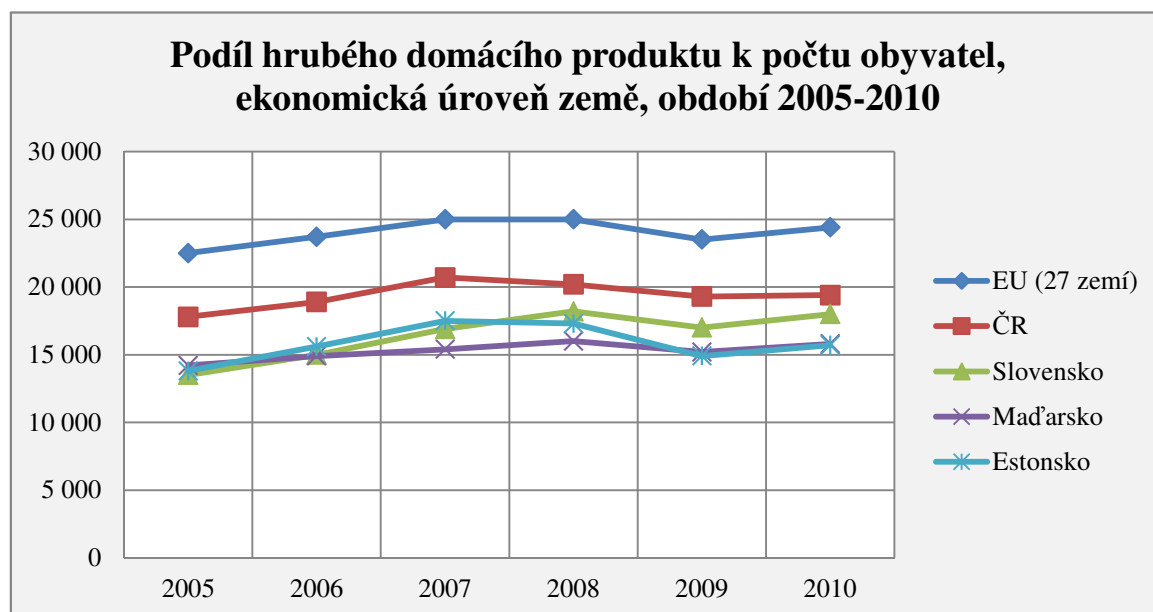
Růst HDP (%)	3,0
Bilance/HDP (%)	0,0
míra inflace (%)	2,0
míra nezaměstnanosti (%)	5,0

Zdroj dat: [5]

2. Statistické srovnání ukazatelů ekonomické výkonnosti

2.1 Vývoj hrubého domácího produktu

Graf č. 2, podíl hrubého domácího produktu k počtu obyvatel v letech 2005 – 2010, sledované země + průměr Evropské unie

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 2, podíl hrubého domácího produktu k počtu obyvatel v letech 2005 – 2010, sledované země + průměr EU

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 zemí)	22 500	23 700	25 000	25 000	23 500	24 400
ČR	17 800	18 900	20 700	20 200	19 300	19 400
Slovensko	13 500	15 000	16 900	18 200	17 000	18 000
Maďarsko	14 200	14 900	15 400	16 000	15 200	15 800
Estonsko	13 800	15 600	17 500	17 300	14 900	15 700

Zdroj dat: Eurostat

Graf výstižně zobrazuje vývoj ekonomické úrovně jednotlivých zemí v sledovaném období od roku 2005 do roku 2010, hrubý domácí produkt je vyjadřován v přepočtu na obyvatele.

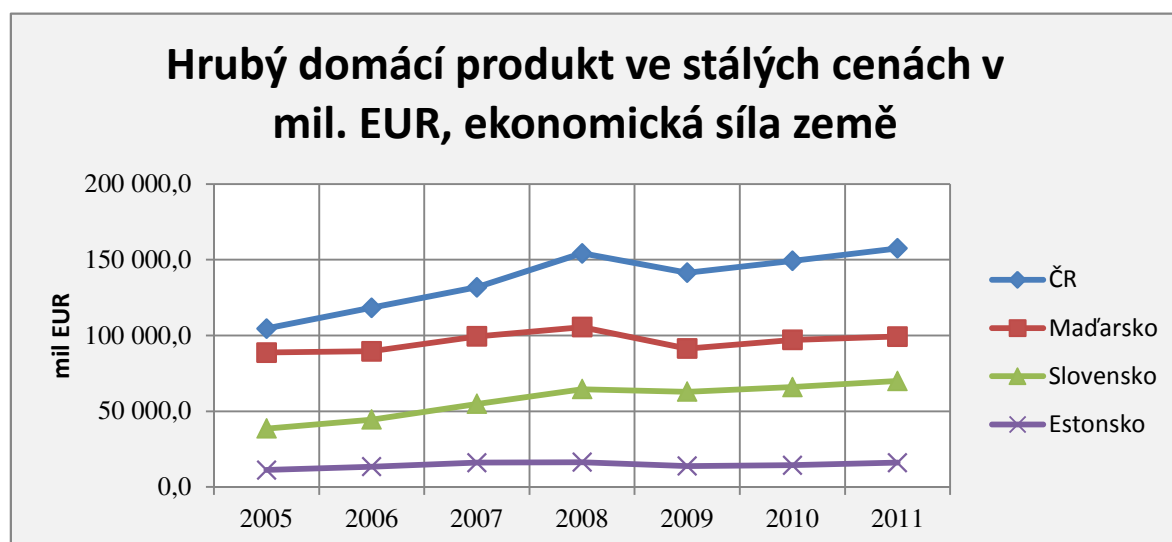
Slovensko vykazuje v roce 2005 nejnižší hrubý domácí produkt k počtu obyvatel ve srovnání s ostatními zeměmi. V roce 2010 již dosahuje vyšší úroveň než Estonsko a Maďarsko. V roce 2009 vlivem celosvětové hospodářské krize ztrácí ekonomika výkonnost, v roce 2010 již vykazuje téměř stejné výsledky jako v roce 2008.

Česká republika má výhodnější výchozí pozici než ostatní sledované země. Do konce roku 2010 byla schopna ekonomickou úroveň vylepšit, má stále nejbližší k průměru Evropské unie v rámci všech sledovaných zemí. V roce 2009 vlivem hospodářské krize stejně jako ostatní země ztrácí její produkt na výkonnosti.

Do konce roku 2008 rostla **estonská ekonomika** velmi rychle. Vlivem hospodářské krize, která ji zasáhla, se ekonomické úroveň země v roce 2009 propadá, v roce 2010 již znovu posiluje.

Maďarská ekonomika má silnější výchozí pozici než Slovensko, či Estonsko. Vlivem hospodářské krize a vnitřních problémů, jako jsou celkové zadlužení země, inflace, nezaměstnanost, či kurz maďarské měny, ekonomická výkonnost země posiluje jen mírně.

Graf č. 3, vývoj hrubého domácího produktu ve stálých cenách v mil. EUR v letech 2005 - 2011, sledované země

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 3, vývoj hrubého domácího produktu ve stálých cenách v mil. EUR v letech 2005 - 2011, sledované země

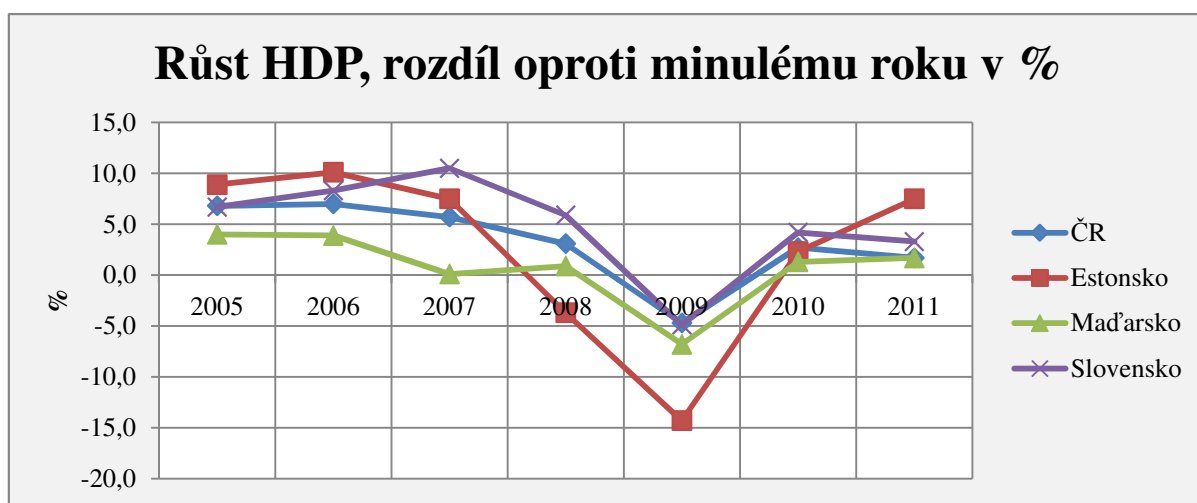
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ČR	104 628,8	118 290,8	131 908,6	154 269,7	141 449,8	149 313,3	157 538,3
Maďarsko	88 765,5	89 593,0	99 430,5	105 545,1	91 402,5	97 094,8	99 285,5
Slovensko	38 489,1	44 501,7	54 810,8	64 500,1	62 895,5	65 887,4	69 944,5
Estonsko	11 181,7	13 390,8	16 069,4	16 304,2	13 839,6	14 305,3	16 011,6

Zdroj dat: Eurostat

Graf zobrazuje ekonomickou sílu země. Graf nemá podle mého názoru velkou vypovídající hodnotu z toho důvodu, že jednotlivé země mají jiný počet obyvatel, tudíž nelze jednotlivé údaje mezi sebou porovnávat. Lze říct, že všechny srovnávané ekonomiky jsou malé, otevřené a závislé na vývozu do jiných zemí.

Česká ekonomika má ze všech sledovaných ekonomik největší sílu, ta je dána počtem obyvatel, v České republice žije nejvíce obyvatel ve srovnání s ostatními ekonomikami. Maďarsko má o něco méně obyvatel než Česká republika, dále Slovensko a poté Estonsko, jako země, s nejnižším počtem obyvatel, přesně v tomto pořadí lze hodnotit také ekonomickou sílu těchto zemí.

Graf č. 4, růst hrubého domácího produktu, rozdíl oproti předchozímu roku, v letech 2005 - 2011, sledované země

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 4, růst hrubého domácího produktu, rozdíl oproti předchozímu roku v %, v letech 2005 - 2011, sledované země

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ČR	6,8	7,0	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7
Estonsko	8,9	10,1	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,5
Maďarsko	4,0	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,7
Slovensko	6,7	8,3	10,5	5,9	-4,9	4,2	3,3

Zdroj dat: Eurostat

Na rozdíl od grafu a tabulky číslo 3 má graf a tabulka číslo 4 vysokou vypovídající schopnost. Sleduje vývoj, tj. růst či pokles produktu, vždy sledované období oproti předchozímu období.

Z grafu lze jednoznačně oddělit předkrizové období, období hospodářské krize a pokrizové období u všech zemí.

Estonská ekonomika rostla vysokým tempem před hospodářskou krizí, kde svého vrcholu dosahuje v roce 2006 růstem hrubého domácího produktu až na 10,1%. Od té doby růst pozvolna oslabuje, v roce 2008 již zaznamenává pokles a v roce 2009 nejvyšší pokles v rámci sledovaných zemí, Estonsko je tak nejvíce zasaženo celosvětovou hospodářskou krizí. Estonská ekonomika byla schopná, dostat se rychle do kladných čísel, v roce 2011 již zaznamenává růst 7,5% meziročně.

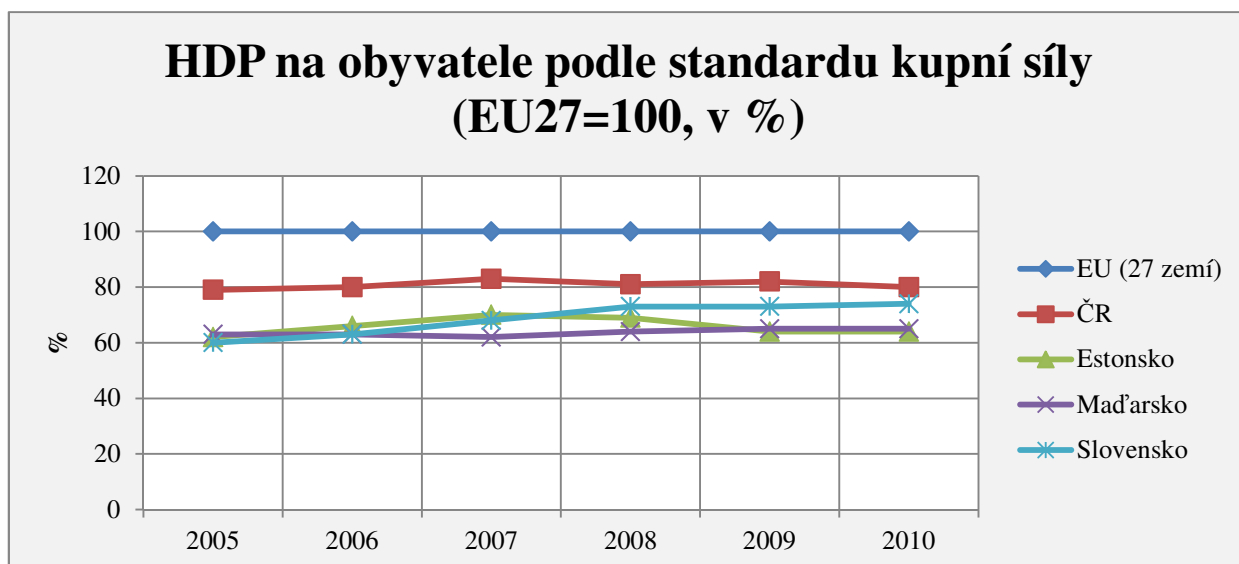
Slovensko patří také mezi velmi úspěšné ekonomiky. Před hospodářskou krizí roste její hrubý domácí produkt meziročně stále vyšším tempem, svého vrcholu 10,5% dosahuje v roce 2007. Tempo růstu se v dalším roce snižuje, v roce 2009 klesá na 4,9%, hospodářská krize se zde projevuje stejně jako u ostatních zemí. Rok 2010 a 2011 jsou již roky hospodářského růstu, tempo růstu však nedosahuje hodnot před hospodářskou krizí.

Česká republika sice před hospodářskou krizí roste, ale nedosahuje výsledků estonské či slovenské ekonomiky. Svého vrcholu dosahuje v roce 2006, od roku 2007 postupně meziročně tempo růstu klesá. Rok 2009 je také v české ekonomice krizovým rokem a hospodářství zaznamenává pokles ve výši 4,7%. V roce 2010 a 2011 roste hospodářství velmi pomalým tempem, velký rozdíl lze zaznamenat v roce 2011 ve srovnání

s Estonskem, kde Estonsko dosahuje hrubý domácí produkt ve výši 7,5% a Česká republika pouze 1,7%.

Hospodářský růst **maďarské ekonomiky** před ekonomickou krizí je ve srovnání se všemi sledovanými ekonomikami nejslabší. V roce 2007 a 2008 maďarská ekonomika dokonce stagnuje, na druhé straně estonská ekonomika dosahuje v těchto letech svého vrcholu. Maďarsko je také silně zasažené celosvětovou krizí, v roce 2009 hrubý domácí produkt této země klesá až o 6,8%. V letech 2010 a 2011 ekonomika roste velmi pomalým tempem do 2% meziročně.

Graf č. 5, hrubý domácí produkt na obyvatele podle standardu kupní síly v %, v letech 2005 - 2010, EU (27 zemí) = 100%, sledované země

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 5, hrubý domácí produkt na obyvatele podle standardu kupní síly v %, v letech 2005 - 2010, EU (27 zemí) = 100%, sledované země

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 zemí)	100	100	100	100	100	100
ČR	79	80	83	81	82	80
Estonsko	62	66	70	69	64	64
Maďarsko	63	63	62	64	65	65
Slovensko	60	63	68	73	73	74

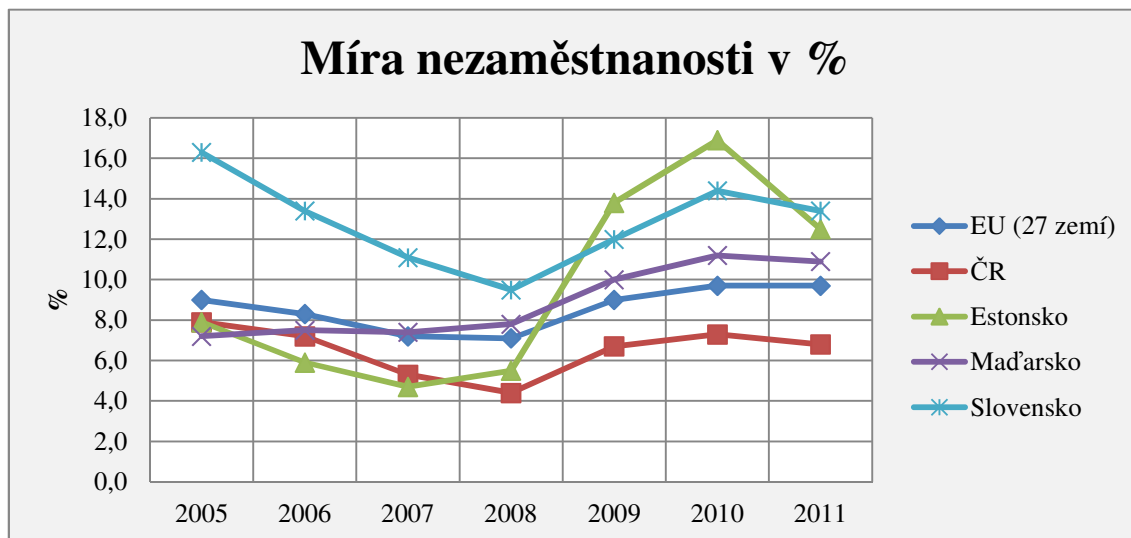
Zdroj dat: Eurostat

Zkratka PPS pochází z anglického Purchasing Power Standards. Český statistický úřad zkratku definuje jako „jednotky umělé společné měny, ve kterých se vylučují rozdíly v cenové úrovni mezi zeměmi. Tím je umožněno převádět srovnání objemových reálných ukazatelů mezi zeměmi, tj. prostorové srovnání.“ Standard kupní síly lze tedy například využít při komparaci jednotlivých států Evropské unie, respektive vývoje jejich hrubého domácího produktu [7]. Tabulka a graf mají vysokou vypovídající hodnotu.

Česká republika má na začátku sledovaného období nejvyšší procentní hodnotu PPS ve srovnání s ostatními zeměmi, dosahuje 79% průměru Evropské unie. V období sledovaných pěti let si vylepšila postavení, ale pouze velmi mírně o jeden procentní bod na hodnotu 80%. **Slovenská ekonomika** začíná z nejnižší hodnoty PPS, kde jí k průměru Evropské unie schází 40 procentních bodů, na konci sledovaného období dosahuje 74%, což znamená zlepšení o 14% během 6 let. Slovenská ekonomika si vede podle tohoto hodnocení velmi dobře. **Estonsko** dosahuje na začátku období 62% průměru Evropské unie, v roce 2007 vzroste až na hodnotu 70%. Díky celosvětové hospodářské krizi klesá v roce 2010 hodnota PPS Estonska na 64% průměru. Podle tohoto hodnocení si Estonská ekonomika vylepšila v průběhu sledovaných šesti let postavení pouze o 2%. **Maďarská ekonomika** začíná na 63% průměru Evropské unie a končí na úrovni 65%, vylepšení pozice o 2%. Celé sledované období se pohybuje v rozmezí od 62% do 65% průměru Evropské unie.

2.2 Vývoj nezaměstnanosti

Graf č. 6, vývoj míry nezaměstnanost v % v letech 2005 – 2011, sledované země

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 6, vývoj míry nezaměstnanost v % v letech 2005 – 2011, sledované země

Míra nezaměstnanosti v %	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU (27 zemí)	9,0	8,3	7,2	7,1	9,0	9,7	9,7
ČR	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7	7,3	6,8
Estonsko	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9	12,5
Maďarsko	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9
Slovensko	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0	14,4	13,4

Zdroj dat: Eurostat

Z grafu vývoje nezaměstnanosti je na první pohled zajímavý vývoj na **Slovensku**. Velmi vysoká počáteční míra nezaměstnanosti 16,3%, která se postupně meziročně snižuje až na 9,5% v roce 2008. Přesto, že v roce 2010 a 2011 hrubý domácí produkt Slovenska roste, míra nezaměstnanosti zůstává stále na velmi vysoké úrovni mezi 12% a 14,4%.

Estonská ekonomika v předkrizovém období postupně snižuje svoji nezaměstnanost z 7,9% v roce 2005 na velmi nízkou úroveň 4,7% v roce 2007 a 5,5% v roce 2008.

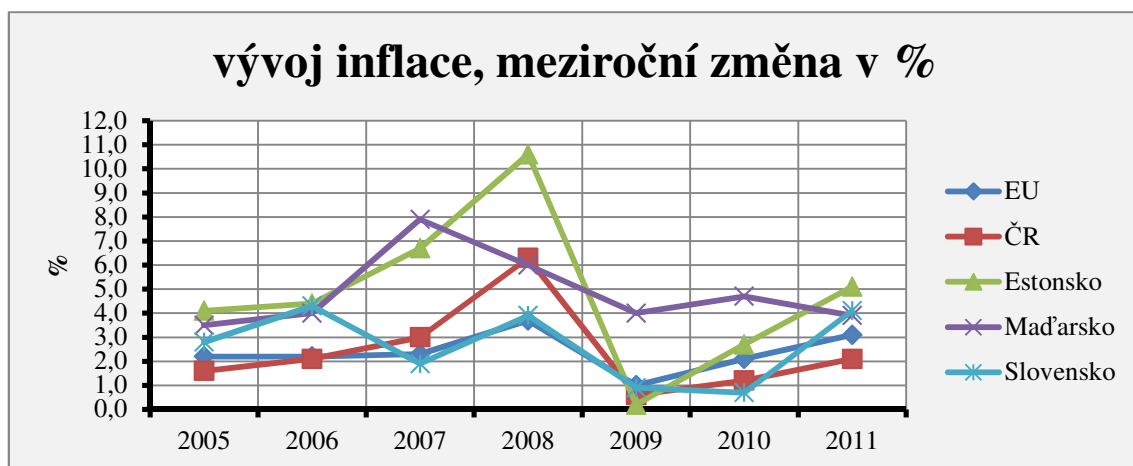
V roce 2009 se již naplno projevuje vliv celosvětové hospodářské krize a nezaměstnanost v Estonsku skokovitě roste až na 13,8%, v roce 2010 dokonce až na 16,9%. I když tempo růstu ekonomiky Estonska v roce 2011 dosahuje již 7,5%, nezaměstnanost se nedaří snížit pod hranici 10%. Vlivem vysoké produktivity práce může hrubý domácí produkt růst a míra nezaměstnanosti nemusí adekvátně klesat.

Maďarská ekonomika nezaznamenává v období před krizí vysoký růst hrubého domácího produktu na rozdíl od jiných zemí a také míra nezaměstnanosti se drží až konstantně v rozmezí od 7 do 8%. Vlivem hospodářské krize se zvyšuje nezaměstnanost v roce 2009 na 12%, v roce 2010 až na 14,4%. Maďarská ekonomika stejně jako ekonomiky Estonska a Slovenska bojuje aktuálně s vysokou mírou nezaměstnanosti.

Pouze nezaměstnanost v **české ekonomice** se vyvíjí na velmi nízké úrovni nejen před hospodářskou krizí ale také v období po ní. Velmi nízká počáteční míra nezaměstnanosti v roce 2005 se postupně ještě snižuje až na 4,4% v roce 2008. V krizovém období a pokrizovém období dosahuje maximální míru 7,3% v roce 2010, co je ve srovnání s ostatními zeměmi velmi nízká hodnota. V České republice, jako v jediné zemi v rámci sledovaných zemí, se dlouhodobě drží míra nezaměstnanosti pod průměrem v Evropské unii.

2.3 Vývoj inflace

Graf č. 7, vývoj míry inflace v % v letech 2005 – 2011, sledované země

Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 7, vývoj míry inflace v % v letech 2005 – 2011, sledované země

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	2,1	3,1
ČR	1,6	2,1	3,0	6,3	0,6	1,2	2,1
Estonsko	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1
Maďarsko	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	4,7	3,9
Slovensko	2,8	4,3	1,9	3,9	0,9	0,7	4,1

Zdroj dat: Eurostat

Maďarská ekonomika se v letech 2005 - 2011 neustále potýká s vyšší mírou inflace, v roce 2007 dokonce dosahuje 7,9%.

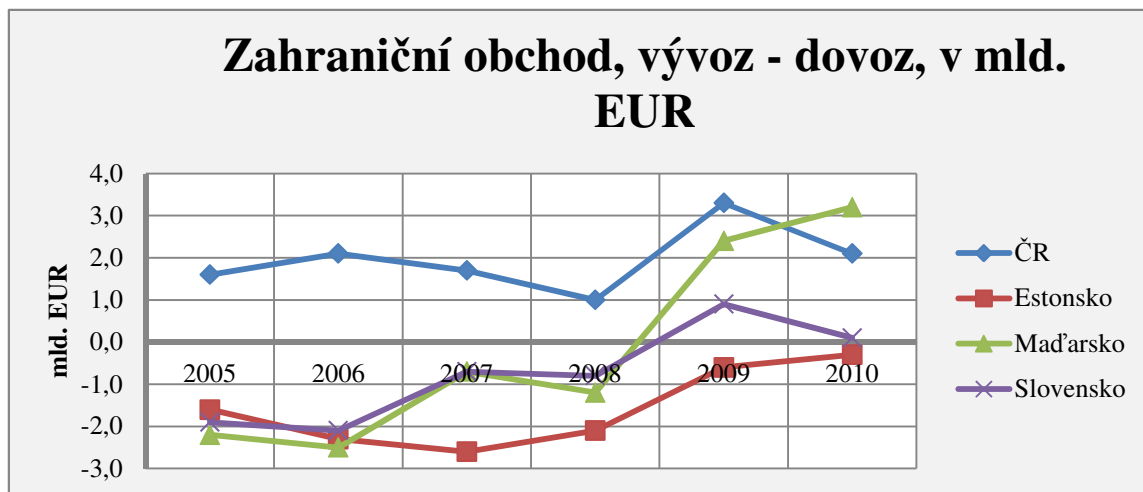
Také **Estonsko** podobně jako Maďarsko v období před hospodářskou krizí bojuje s vysokou mírou inflace, v roce 2008 dosahuje inflace až 10,6%. V roce 2011 cenová hladina znovu roste až na 5,1%.

Cenová hladina na Slovensku nezaznamenává tak výrazné výkyvy jako u Maďarska nebo Estonska, maximální míry dosahuje v roce 2011 4,1%.

V **České republice** je míra inflace relativně na nízké úrovni. Pouze v roce 2007 se inflace zvyšuje na 3% a poté v roce 2008 až na 6,3%. Jinak se ve sledovaném období drží do 2,1%, v porovnání s ostatními zeměmi je to velmi nízká úroveň inflace.

2.4 Vývoj zahraniční obchodní bilance

Graf č. 8, vývoj zahraniční obchodní bilance v mld. EUR v letech 2005 – 2011, sledované země

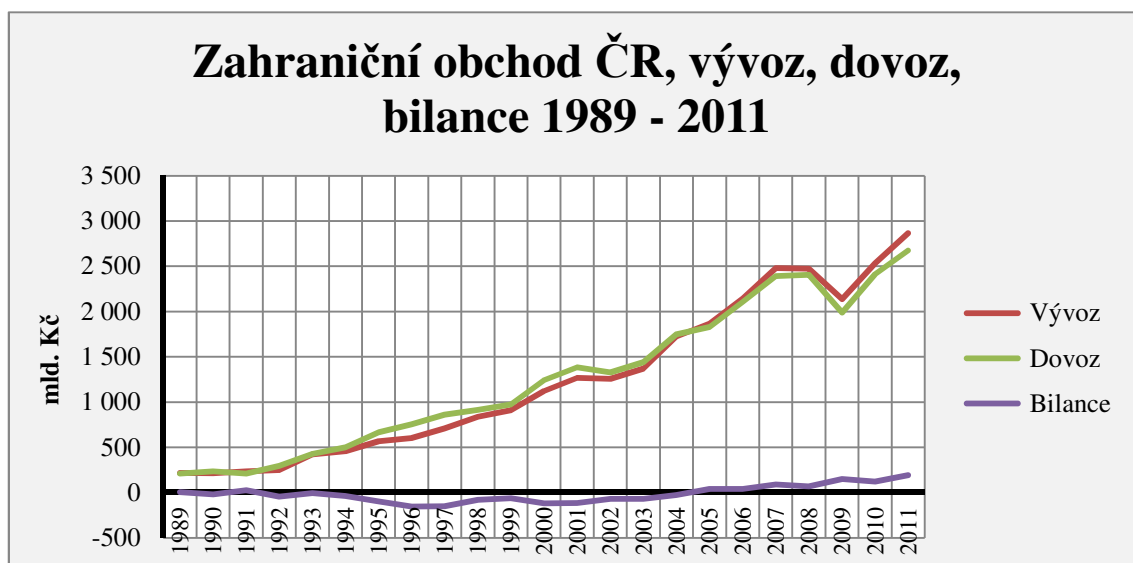
Zdroj dat: Eurostat

Tabulka č. 8, vývoj zahraniční obchodní bilance v mld. EUR v letech 2005 – 2011, sledované země

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 zemí)	-97,0	-163,3	-154,9	-222,4	-83,4	-126,1
ČR	1,6	2,1	1,7	1,0	3,3	2,1
Estonsko	-1,6	-2,3	-2,6	-2,1	-0,6	-0,3
Maďarsko	-2,2	-2,5	-0,7	-1,2	2,4	3,2
Slovensko	-1,9	-2,1	-0,7	-0,8	0,9	0,1

Zdroj dat: Eurostat

Graf č. 9, vývoj zahraničního obchodu ČR, vývoz, dovoz a bilance, období 1989-2011

Zdroj dat: ČSÚ

Tabulka č. 9, vývoj zahraničního obchodu ČR v mld. Kč, vývoz, dovoz a bilance, období 1989-2011

Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance	Rok	Vývoz	Dovoz	Bilance
1989	216,5	211,0	5,5	2001	1 268,1	1 385,6	-117,0
1990	214,1	233,9	-19,8	2002	1 254,9	1 325,7	-70,8
1991	233,6	208,8	24,8	2003	1 370,9	1 440,7	-69,8
1992	248,1	293,4	-45,3	2004	1 722,7	1 749,1	-26,4
1993	421,6	426,1	-4,5	2005	1 868,6	1 830,0	38,6
1994	458,8	498,4	-39,4	2006	2 144,6	2 104,8	39,8
1995	566,2	665,7	-99,5	2007	2 479,2	2 391,3	87,9
1996	601,7	754,6	-153,0	2008	2 473,7	2 406,5	67,2
1997	709,3	859,7	-150,4	2009	2 138,6	1 989,0	149,6
1998	834,2	914,5	-80,3	2010	2 532,8	2 411,6	121,2
1999	908,8	973,2	-64,4	2011	2 866,1	2 674,7	191,4
2000	1 121,1	1 241,9	-120,8				

Zdroj dat: ČSÚ

*předběžné údaje

Graf a tabulka číslo 8 zobrazují pozitivní vývoj zahraničního obchodu všech sledovaných ekonomik. Všechny čtyři srovnávané země patří mezi malé otevřené ekonomiky závislé na dovozu a vývozu. U všech zemí je velmi vysoký podíl exportu.

Graf a tabulka číslo 9 sledují vývoj platební bilance České republiky od roku 1989 až do roku 2011. Od roku 2000 se postupně schodek platební bilance snižuje, v roce 2005 již platební bilance vykazuje přebytek, který se postupně každoročně zvyšuje. Česká

republika má jako jediná ze srovnávaných zemí přebytek platební bilance od počátku až do konce sledovaného období.

V době celého sledovaného období je platební bilance u Estonska schodková, schodek se však meziročně snižuje.

Maďarské ekonomice se stejně jako slovenské podařilo v letech 2009 a 2010 vytvořit přebytek platební bilance.

2.5 Magický čtyřúhelník a výkonnost jednotlivých ekonomik

Magický čtyřúhelník lze chápat jako grafické zobrazení hospodářsko-politických cílů dané ekonomiky. Současné naplnění všech čtyřech cílů je téměř nemožné. Vzájemné vazby jednotlivých cílů jsou takové, že zlepšení v jedné oblasti může způsobit zhoršení v druhé oblasti. Vrcholy magického čtyřúhelníků si můžeme představit jako cíle hospodářské politiky. Magický čtyřúhelník je jednoduchým grafickým zobrazením cílů hospodářské politiky. Důležité je také zdůraznit, že se nejedná o vědeckou makroekonomickou analýzu, magický čtyřúhelník slouží pouze jako pomůcka při hodnocení vývoje ekonomik zemí. Hodnocení se provádí pomocí obsahu magického čtyřúhelníku a podle tvaru, já se v mé práci zaměřím z důvodu rozsáhlosti tématu pouze na obsah.

V některé literatuře se uvádí, že čím je plocha magického čtyřúhelníku větší, tím je hospodářská politika účinnější. Na druhou stranu se mnozí autoři domnívají, že toto je mylné tvrzení. Ve skutečnosti je optimem nulové saldo běžného účtu, nezaměstnanost na úrovni přirozené míry, která byla stanovena na hodnotu 5%, přirozená míra inflace, jejíž stanovená hodnota je 2% a optimální meziroční tempo růstu reálného produktu 3%, jsou to průměrné hodnoty pro vyspělé země OECD [5].

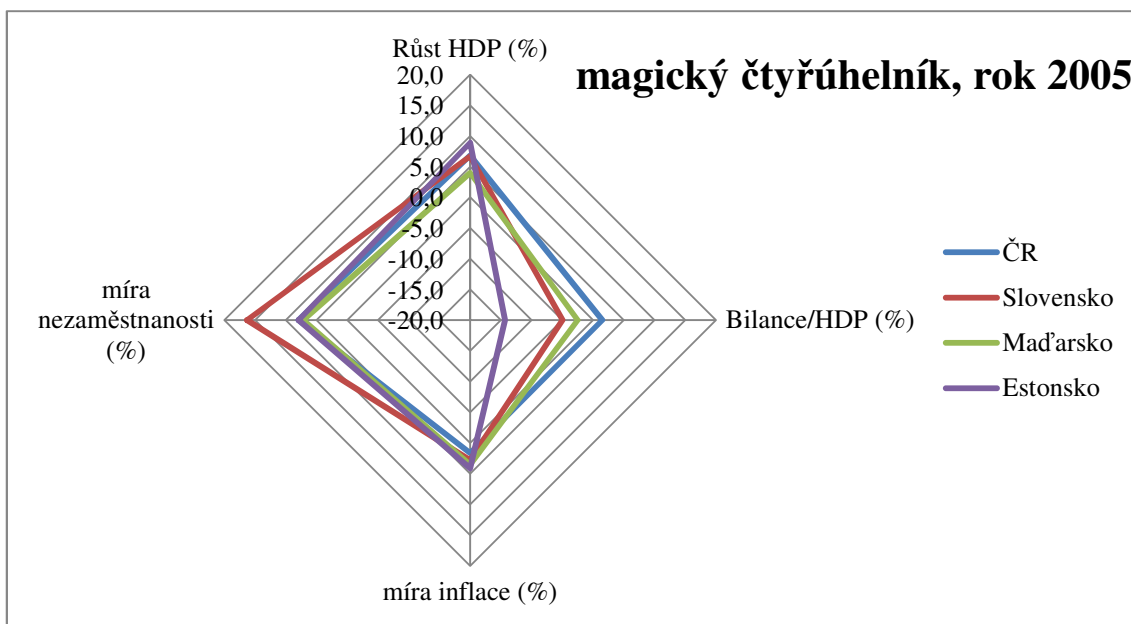
Optimální magický čtyřúhelník podle OECD má země, jejíž

- meziroční tempo růstu reálného produktu je rovno 3%
- průměrná roční míra nezaměstnanosti je rovna 5%
- průměrná roční míra inflace je rovna 2%
- podíl salda běžného účtu platební bilance na hrubém domácím produktu je rovno 0% [5].

Z důvodu rozsáhlosti a omezeného prostoru uvádím pouze jeden magický čtyřúhelník jako reprezentant před hospodářskou krizí, tj. rok 2005 a jeden po hospodářské krizi tj. rok 2010.

Magický čtyřúhelník před hospodářskou recesí

Graf č. 10, magický čtyřúhelník, sledované země, sledované ukazatele, rok 2005

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Tabulka č. 10, přepočtené hodnoty, za účelem sestrojení magického čtyřúhelníku, rok 2005

rok 2005	ČR	Slovensko	Maďarsko	Estonsko
Bilance v mld. EUR	1,6	-1,9	-2,2	-1,6
HDP v mld. EUR	104,6	38,5	88,8	11,2
Bilance/HDP (%)	1,53%	-4,94%	-2,48%	-14,31%

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Tabulka č. 11, hodnoty magického čtyřúhelníku, sledované ukazatele + země, rok 2005

rok 2005	ČR	Slovensko	Maďarsko	Estonsko
Růst HDP (%)	6,8	6,7	4,0	8,9
Bilance/HDP (%)	1,53	-4,94	-2,48	-14,31
míra inflace (%)	1,6	2,8	3,5	4,1
míra nezaměstnanosti (%)	7,9	16,3	7,2	7,9

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Tabulka č. 12, obsah magických čtyřúhelníků, rok 2005 – před recesí

rok 2005	obsah magického čtyřúhelníku
ČR	417,91
Slovensko	462,56
Maďarsko	339,90
Estonsko	224,24
optimální hodnota	312,50

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Plochu čtyřúhelníku lze získat jako součet obsahů pravoúhlých trojúhelníků. Na plochy se nanáší skutečné hodnoty jednotlivých ukazatelů. Aby bylo vůbec možné čtyřúhelník sestavit, musí se provést změna měřítka, v mém případě jsem zvolila měřítko 10.

Pro vysvětlení uvádím způsob výpočtu obsahu magického čtyřúhelníku České republiky v roce 2005. První část čtyřúhelníku se skládá z ukazatele HDP tj. 6,8% a ukazatele platební bilance v poměru k HDP tj. 1,53% (tento ukazatel jsem získala z výpočtu v tabulce č. 10 poměrem platební bilance tj. 1,6 mld. EUR k HDP tj. 104,6mld. EUR). Tímto výpočtem získávám plochu prvního trojúhelníku $((10+6,8)*(10+1,53)/2)$.

Druhá část čtyřúhelníku se skládá z ukazatele platební bilance v poměru k HDP tj. 1,53% a míry inflace tj. 1,6%. Tímto výpočtem získávám plochu druhého trojúhelníku $((10+1,53)*(10+1,6)/2)$.

Třetí část čtyřúhelníku se skládá z ukazatele míry inflace tj. 1,6% a míry nezaměstnanosti tj. 7,9%. Tímto výpočtem získávám plochu třetího trojúhelníku $((10+1,6)*(10+7,9)/2)$.

Čtvrtá část čtyřúhelníku se skládá z ukazatele míry nezaměstnanosti tj. 7,9% a HDP tj. 6,8%. Tímto výpočtem získávám plochu čtvrtého trojúhelníku $((10+7,9)*(10+6,8)/2)$.

Součtem všech ploch trojúhelníků získávám plochu magického čtyřúhelníku České republiky.

Česká republika (rok 2005):

$$((10+6,8)*(10+1,53)/2) + ((10+1,53)*(10+1,6)/2) + ((10+1,6)*(10+7,9)/2) + ((10+7,9)*(10+6,8)/2) = 417,91$$

Stejným způsobem lze vypočítat obsah magických čtyřúhelníků ostatních zemí:

Slovensko (rok 2005):

$$((10+6,7)*(10-4,94)/2) + ((10-4,94)*(10+2,8)/2) + ((10+2,8)*(10+16,3)/2) + ((10+16,3)*(10+6,7)/2) = 462,56$$

Maďarsko (rok 2005):

$$((10+4)*(10-2,48)/2) + ((10-2,48)*(10+3,5)/2) + ((10+3,5)*(10+7,2)/2) + ((10+7,2)*(10+4)/2) = 339,90$$

Estonsko (rok 2005):

$$((10+8,9)*(10-14,31)/2) + ((10-14,31)*(10+4,1)/2) + ((10+4,1)*(10+7,9)/2) + ((10+7,9)*(10+8,9)/2) = 224,24$$

Za účelem srovnání vypočtených dat lze stejným způsobem vypočítat obsah optimálního čtyřúhelníku podle OECD:

$$((10+3)*(10+0)/2) + ((10+0)*(10+2)/2) + ((10+2)*(10+5)/2) + ((10+5)*(10+3)/2) = 312,50$$

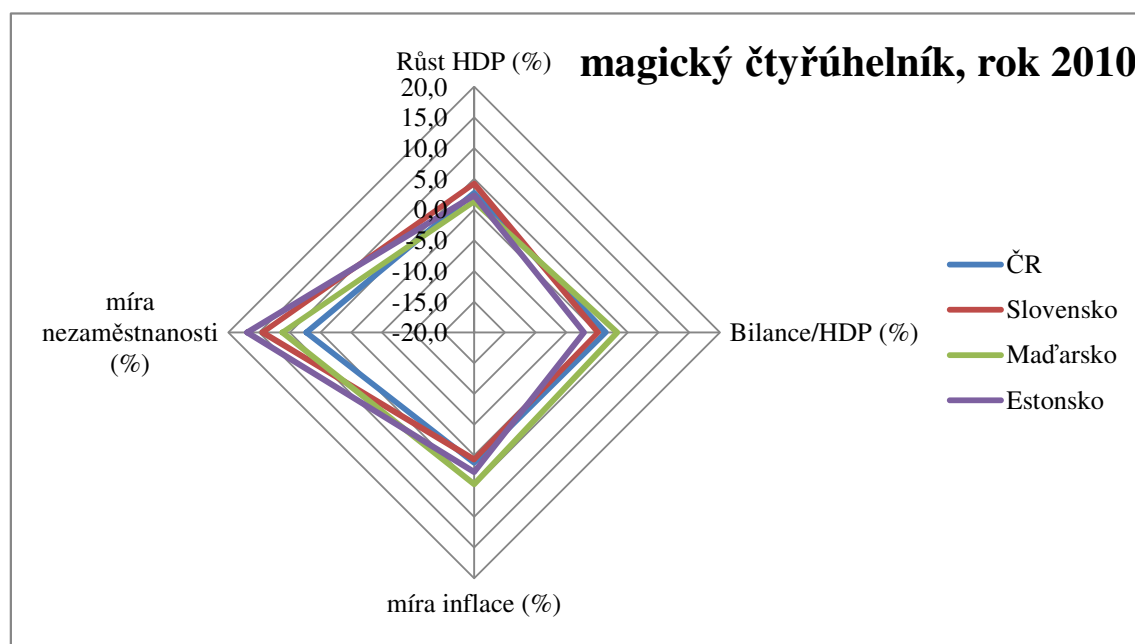
Na základě vypočtených hodnot lze získat hodnocení o úspěšnosti makroekonomické politiky jednotlivých zemí.

„Čím více se bude magický čtyřúhelník sledované země blížit magickému čtyřúhelníku optimálnímu, tím lze hospodářskou politiku považovat za úspěšnější a účinnější.“ [5, str. 31]

Nejúspěšnější zemí podle těchto kritérií bylo v roce 2005 Maďarsko, které získalo 339,9 bodů, což je hodnota nejbližší optimální hodnotě 312,50. Na druhém místě je Estonsko, na třetím Česká republika a na čtvrtém místě Slovensko, u kterého má magický čtyřúhelník sice největší plochu, ale její velikost je velmi vzdálena optimální hodnotě čtyřúhelníku.

Magický čtyřúhelník po hospodářské recesi

Graf č. 11, magický čtyřúhelník, sledované země, sledované ukazatele, rok 2010

Tabulka č. 13, přepočtené hodnoty, za účelem sestrojení magického čtyřúhelníku, rok 2010

rok 2010	ČR	Slovensko	Maďarsko	Estonsko
Bilance v mld. EUR	2,1	0,1	3,2	-0,3
HDP v mld. EUR	149,3	65,9	97,1	14,3
Bilance/HDP (%)	1,41%	0,15%	3,30%	-2,10%

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Tabulka č. 14, hodnoty magického čtyřúhelníku, sledované ukazatele + země, rok 2010

rok 2010	ČR	Slovensko	Maďarsko	Estonsko
Růst HDP (%)	2,7	4,2	1,3	2,3
Bilance/HDP (%)	1,41	0,15	3,3	-2,1
míra inflace (%)	1,2	0,7	4,7	2,7
míra nezaměstnanosti (%)	7,3	14,4	11,2	16,9

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Tabulka č. 15, obsah magických čtyřúhelníků, rok 2010 – po recesi

rok 2010	obsah magického čtyřúhelníku
ČR	343,08
Slovensko	430,15
Maďarsko	448,50
Estonsko	435,00
optimální hodnota	312,50

Zdroj dat: Eurostat + vlastní výpočty

Výpočet obsahu ploch jednotlivých magických čtyřúhelníků probíhá stejným způsobem jako u výpočtu za rok 2005.

Česká republika (rok 2010):

$$((10+2,7)*(10+1,41)/2) + ((10+1,41)*(10+1,2)/2) + ((10+1,2)*(10+7,3)/2) + ((10+7,3)*(10+2,7)/2) = 343,08$$

Slovensko (rok 2010):

$$((10+4,2)*(10+0,15)/2) + ((10+0,15)*(10+0,7)/2) + ((10+0,7)*(10+14,4)/2) + ((10+14,4)*(10+4,2)/2) = 430,15$$

Maďarsko (rok 2010):

$$((10+1,3)*(10+3,3)/2) + ((10+3,3)*(10+4,7)/2) + ((10+4,7)*(10+11,2)/2) + ((10+11,2)*(10+1,3)/2) = 448,50$$

Estonsko (rok 2010):

$$((10+2,3)*(10-2,1)/2) + ((10-2,1)*(10+2,7)/2) + ((10+2,7)*(10+16,9)/2) + ((10+16,9)*(10+2,3)/2) = 435,00$$

Obsah optimálního čtyřúhelníků podle OECD:

$$((10+3)*(10+0)/2) + ((10+0)*(10+2)/2) + ((10+2)*(10+5)/2) + ((10+5)*(10+3)/2) = 312,50$$

V roce 2010 se pořadí zemí změnilo. Optimální hodnotě magického čtyřúhelníku tj. 312,50 bodů se přibližuje ekonomika České republiky s 343,08 body. Hospodářskou politiku České republiky lze tímto považovat za úspěšnou a účinnou. Další v pořadí jsou ekonomiky Slovenska, Estonska a nejdále od optimální hodnoty magického čtyřúhelníku se nachází ekonomika Maďarska.

3. Příčiny rozdílné ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie

3.1 Analýza vývoje hrubého domácího produktu

Estonsko

Estonsko získává v roce 1991 nezávislost. V roce 1992 zavádí do oběhu volně směnitelnou estonskou korunu, která nahrazuje ruský rubl. Nejhorším obdobím Estonské republiky po získání nezávislosti byl rok 1999, kdy hrubý domácí produkt klesá o několik procent, důvodem je ruská hospodářská krize z předešlého roku, kdy je estonská ekonomika, vzhledem k její geografické poloze, závislá na ruských trzích. V následujícím roce se estonská ekonomika neuvěřitelně nastartuje a ročně roste vysokým tempem kolem 7%. Nejvyššího růstu dosahuje v roce 2006 10,1%. Estonsko přitahovalo důvěru investorů daleko dříve, než vstoupilo do Evropské unie, samotná příprava na vstup do Evropské unie je pozitivně ovlivňovala. Estonsko nakonec vstupuje do Evropské unie spolu s Českou republikou, Slovenskem a Maďarskem 1. května 2004. Ekonomika roste až do roku 2007. Rok 2008 je již v Estonsku krizovým rokem, kdy se ekonomika propadá o 3,7%, ještě horší propad zažívá v roce 2009 poklesem o 14,3%, viz graf a tabulka č. 4. Konce krize a začátek nového období přichází s rokem 2010, v roce 2011 již ekonomika roste o 7,5% meziročně. To vše lze podle mého názoru připsat i kvalitní hospodářské politice Estonska. K 1. lednu 2011 vstupuje Estonsko do Evropské měnové unie a přijímá euro za svou národní měnu. Domnívám se, že zavedením eura končí spekulace o estonské měně a země tak získává ještě větší důvěru investorů.

Jsem přesvědčená, že estonská ekonomika je úspěšnou ekonomikou a to hlavně z důvodu vhodně zvolených ekonomických zásahů estonské vlády od počátku samostatnosti Estonska. Estonská vláda byla schopná přitáhnout zájem investorů investovat v Estonsku, i z tohoto důvodu dosahuje hrubý domácí produkt před hospodářskou krizí vysokého tempa růstu. Estonsko je velmi malá ekonomika a proto si myslím, že otevření ekonomiky a orientace na okolní trhy bylo pro tuto ekonomiku nezbytné. I díky estonské vládě, která hledá vhodné a účinné opatření pro podporu růstu ekonomiky se dle mého názoru této ekonomice daří. Jako příklad zavedených opatření z poslední doby můžu uvést následující: od začátku roku 2009 zavádí estonská vláda

odklad placení daní firmám v potížích. Lze říct, že i tímto způsobem zachránily několik společností před krachem.

Česká republika

Rok 2002 přináší pro Českou republiku jenom slabý výkon produktu, avšak následující tři roky se tempo přírůstku postupně zvyšuje. Vstup České republiky do Evropské unie 1. 5. 2004 významně ovlivňuje zrychlování ekonomického růstu země. Zvýšení hrubého domácího produktu v roce 2005 a poté v roce 2006 představuje vrchol v růstové fázi české ekonomiky od vzniku samostatné České republiky. V této době se ekonomika České republiky řadí mezi státy Evropské unie s nejrychleji rostoucí ekonomikou, viz graf č. 4. Česká republika si upevňuje svou pozici v mezinárodním společenství, hrubý domácí produkt v přepočtu na jednoho obyvatele v paritě kupní síly ukazuje posun na přední místa.

Myslím si, že Česká ekonomika byla schopná dlouhodobě přilákat důvěru zahraničních investorů, příznivé podmínky k podnikání, vysoká úroveň vzdělání obyvatelstva, stabilní kurz české koruny a také příznivá geografická poloha ve středu Evropy, to vše pozitivně ovlivnilo přímé zahraniční investice v České republice.

Pro rok 2009 je již charakteristická hospodářská recese, která zasáhla Českou republiku v plném rozsahu. Rok 2009 byl nejhorším rokem z hlediska ekonomického růstu od roku 1995. Vstup České republiky do roku 2009 byl silně poznamenán vývojem v předchozím období, zejména celosvětovým hospodářským útlumem, naplno se projevovaly známky hospodářského poklesu. V České republice se hospodářská recese projevuje výrazněji než v západoevropských státech, meziroční pokles hrubého domácího produktu byl větší než v západní Evropě nebo v průměru Evropské unie. Ekonomická pozice České republiky mezinárodně se tak v tomto roce zhoršila. Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele dosáhl 81% úrovně států Evropské unie, viz tabulka a graf č. 5.

Domnívám se, že roky 2010 a 2011 zatím nepřináší očekávané zvýšení růstu hrubého domácího produktu. Důvodů podle mého názoru může být několik. Vyhledky do budoucnosti jsou nejisté a firmy se bojí investovat, domácnosti jako spotřebitelé také kvůli nejisté budoucnosti neinvestují a šetří. Stát musí kvůli zadlužení veřejných rozpočtů šetřit a z toho důvodu neinvestuje například do oprav silnic, tato oblast průmyslu stagnuje. Dle mého názoru jen těžko budeme dosahovat meziročního tempa

přírůstu hrubého domácího produktu z období před hospodářskou krizí. Přesto si myslím, že ekonomická úroveň obyvatelstva České republiky je na velmi vysoké úrovni. Hrubý domácí produkt na obyvatele podle standardu kupní síly dosahuje 80% průměru Evropské unie, to je oproti ostatním srovnávaným zemím nejvyšší úroveň.

Maďarsko

Hrubý domácí produkt Maďarska v období před hospodářskou krizí zdaleka nedosahuje růstu, který vykazují země jako Česká republika, v roce 2005 roste hrubý domácí produkt o 4,0%, viz graf č. 4 a tabulka č. 4. Maďarská vláda se snaží stimulovat růst hrubého domácího produktu, tyto aktivity však zvyšují míru inflace, a naopak aktivity vedoucí ke snížení inflace brzdí hospodářský růst. Maďarská vláda dle mého názoru nebyla schopná přilákat důvěru investorů v takovém měřítku jako jiné postkomunistické země. Díky malému přílivu zahraničních investic se nepodařilo nastartovat ekonomiku tak jako na Slovensku či v České republice. Domnívám se, že dalším problémem, se kterým se od začátku potýká maďarská vláda, je přílišné zadlužení veřejných financí země. Zadluženost země se rok od roku zhoršuje a myslím si, že vláda nebyla schopná se s tímto problémem vyrovnat. V roce 2007 se zveřejňují první zprávy o hrozbě recese v zemi. Růst hrubého domácího produktu v Maďarsku se pozvolna snižuje nebo stagnuje a dosahuje 0,1% v roce 2007 a 0,9% v roce 2008, v těchto letech již celosvětově propuká hospodářská krize, která je také důvodem recese v Maďarsku. Ta se naplno projevuje v roce 2009 propadem hrubého domácího produktu na mínus 6,8%. V roce 2010 začíná pozvolna růst ekonomika evropských států, také maďarská ekonomika se odrazila ode dna a začíná mírně růst.

V roce 2011 se ekonomika Maďarska začíná potýkat s problémy, dle mého názoru, vyvolanými také politikou současné maďarské vlády. Pokles ratingů pod investiční úroveň, propad směnného kurzu forintu, růst státního dluhu i kvůli podílu zahraničních měn, prodražování dluhové služby. Vládě se nepodařilo prosadit cíle, které se týkají nastartování ekonomického růstu. Okolo milionu osob v Maďarsku má problémové devizové hypoteční úvěry v cizích měnách, které mají negativní dopad na domácí poptávku.

Slovensko

Vstup Slovenska do Evropské unie dne 1. května 2004 významně ovlivňuje zrychlování ekonomického růstu. Postupné zvyšování hrubého domácího produktu v letech 2005,

2006 a 2007 představuje vrchol v růstové fázi slovenské ekonomiky od vzniku samostatného Slovenska. Slovensko se řadí mezi státy Evropské unie s nejrychleji rostoucí ekonomikou, viz graf č. 4. Upevňuje si svou pozici v mezinárodním společenství. Hrubý domácí produkt v přepočtu na jednoho obyvatele v paritě kupní síly ukazují posun napřed, viz graf a tabulka č. 5. Rok 2008 je předzvěstí ekonomické krize, přesto ekonomika Slovenska roste, i když ne tak rychle jako dosud. V roce 2009 se již naplno projevuje krize, Slovensko přijímá v počátku roku za svou měnu euro. Myslím si, že na první pohled se může zdát, že to nebyl ten nejlepší krok, a to i z důvodu ne zrovna šťastného načasování zavedení nové měny, v krizovém roce 2009. Domnívám se, že Slovensko přesto udělalo hodně práce a v roce 2010 již ekonomika začíná posilovat, tento trend si dokázala udržet i v roce 2011. Tempo růstu není oproti ekonomice Estonska závratné, ale je vyšší než tempo maďarské ekonomiky.

3.2 Analýza vývoje nezaměstnanosti

Estonsko

Od roku 2000 roste domácí produkt Estonska vysokým tempem, to se odráží i na trhu práce. Nezaměstnanost klesá každoročně. V roce 2008 je Estonsko jako druhá evropská ekonomika po Dánsku silně zasažená ekonomickou recesí, produkt v tomto roce klesá meziročně o 3,7%, v roce 2009 se recese ještě prohlubuje a HDP dosahuje propad o 14,3%. Toto se projevuje se zpožděním na trhu práce, kde v roce 2009 dosahuje nezaměstnanost 13,8% a v roce 2010 až 16,9%. Ekonomika v roce 2010 začíná znovu posilovat a tento trend si udržuje i v roce 2011. Pozitivní vývoj lze sledovat i na trhu práce, kde se vlivem větší poptávky na trhu práce nezaměstnanost snižuje.

Jsem přesvědčená, že estonská ekonomika je velmi zdravou ekonomikou. I díky schopnosti přilákat důvěru zahraničních investorů se postupně snižuje míra nezaměstnanosti před hospodářskou krizí v zemi. Estonská vláda byla schopna také vhodně podpořit podnikání v zemi, to vše přispělo k nízké nezaměstnanosti před krizí. Estonská ekonomika je malá a otevřená ekonomika, velmi náchylná k vývoji poptávky ze zahraničí a to byl dle mého názoru důvod prudkého zvýšení nezaměstnanosti v zemi v době hospodářské krize, kdy poptávka ze zahraničí prudce klesá, firmy postupně začínají propouštět zaměstnance a přestávají investovat. Nezaměstnanost v době hospodářské krize prudce roste. Ekonomika Estonska je v době po hospodářské krizi ve velmi dobré kondici, a myslím si, že se nezaměstnanost bude také s určitým časovým

odstupem postupně pomalým tempem snižovat. Je ale otázkou jestli vůbec ještě někdy dosáhne tak nízkých hodnot nezaměstnanosti jako před hospodářskou krizí v roce 2007 4,7%, domnívám se, že tak nízkou míru i díky vysoké produktivitě práce bude velmi těžké nebo spíš nemožné dosáhnout.

Česká republika

V roce 2005 a 2006 se poptávka po pracovní síle začala zvyšovat, důvodem byla rostoucí ekonomika v těchto letech a tento trend přetrvával až do konce roku 2008, kdy se nezaměstnanost snížila až na velmi nízkou úroveň 4,4%. Rok 2007 byl výjimečným rokem, neboť příspěvek zaměstnanosti k růstu HDP byl nejvyšší od počátku období. Koncem roku 2008 již poptávka na trhu práce oslabuje. V roce 2009 skokově roste nezaměstnanost v České republice z důvodu hospodářské krize.

Jsem přesvědčená, že míra nezaměstnanosti v České republice se v porovnání s průměrem Evropské unie, nebo v porovnání se sledovanými zeměmi pohybuje v přípustných mezích, v celém období je nižší než průměr Evropské unie. Domnívám se, že příznivý vývoj nezaměstnanosti v České republice je způsoben vysokým přílivem zahraničních investic do země, díky kterým mohli vzniknout nové pracovní příležitosti. Podpora drobného podnikání v zemi dle mého názoru pozitivně ovlivnila dlouhodobě relativně nízkou nezaměstnanost.

Maďarsko

Míra nezaměstnanosti v Maďarsku se do konce roku 2008 držela na relativně nízké úrovni. S počátkem roku 2009 se v důsledku hospodářské krize nezaměstnanost v Maďarsku zvýšila, v tomto roce dosahuje 10%. Tento trend se v roce 2010 zhoršuje na 11,2%, míra nezaměstnanosti se mírně snižuje v roce 2011 na 10,9%. Domnívám se, že zhoršující se vývoj nezaměstnanosti lze připsat celkové ekonomické situaci v zemi, která se nenachází v nejlepší kondici.

Slovensko

Slovenská ekonomika vykazuje na začátku sledovaného období vysokou nezaměstnanost v porovnání s průměrem v Evropské unii, přesto že její produkt se zvyšuje. Míra nezaměstnanosti se postupně až do roku 2008 snižuje. V roce 2009 zasahuje Slovensko recese, růst produkt se zpomaluje, to se projevuje také v míře nezaměstnanosti, která se v tomto roce dostává na 12%, v dalším roce se zvyšuje až na

14,4% a v roce 2011 se pouze mírně snižuje na 13,4%. Domnívám se, že vysoká míra nezaměstnanosti na Slovensku je dlouhodobým problémem této ekonomiky. Míra nezaměstnanosti je celkově o hodně vyšší, než je průměr Evropské unie.

3.3 Analýza vývoje inflace

Estonsko

Estonská ekonomika se po získání nezávislosti v roce 1991 nachází v obtížné situaci. Hrubý domácí produkt se propadá o 30%, roční inflace v této době dosahuje neuvěřitelných 1000%. Země se potýká s nedostatkem potravin a pohonných hmot. V dalším roce se premiérem stává Mart Laar, podle mého názoru, právě díky němu se zemi začíná dařit. Mart Laar zavádí ekonomické reformy s cílem obnovy hospodářství země, a to s pomocí nových technologií, vyrovnaným rozpočtem, otevřením ekonomiky, zrušením cel, privatizací a daňovou reformou a monetární reformou v podobě vlastní měny. Estonsko přijímá v roce 1992 svou vlastní měnu, estonskou korunu, která nahrazuje dosud používaný ruský rubl. Estonská koruna byla pevně svázaná s německou markou. Později, v roce 1999 svazují Estonci kurz koruny s eurem, fixní kurz byl dokonce zakotven do ústavy i to je myslím si, další z dobře zvolených kroků estonské vlády. Vstup do eurozóny si obyvatelé druhého nejmenšího členu EU odhlasovali v roce 2003, tedy ještě před vstupem do Evropského společenství (ES).

Hrubý domácí produkt v této době rostl vysokým tempem, příjmy obyvatelstva se zvyšovaly, myslím si, že právě to vedlo k výraznému zvýšení spotřebitelské poptávky a následné inflaci a současně k růstu schodku běžného účtu a zahraničního dluhu. Ekonomika se tak dostává na sestupnou fázi již před globální finanční krizí. Domnívám se, že vysoká inflace v roce 2008 ještě zhoršuje estonskou recesi.

Estonsko se 1. ledna 2011 stalo první zemí bývalého Sovětského svazu, která se připojila k eurozóně. Obavy ze zdražování v důsledku zavedení eura 1. ledna 2011 se nenaplnily. Ekonomové očekávali výrazné zvýšení míry inflace. Zdá se, že firmy nezaokrouhlovaly ceny v souvislosti s přijetím evropské měny pouze nahoru, ale jak nahoru tak také dolů.

Česká republika

Po roce 1989 česká koruna několikrát devalvovala, od roku 1995 se stává plně konvertibilní měnou. Česká ekonomika roste vysokým tempem, míra inflace se v této

době drží na relativně nízké úrovni a to také díky České národní bance, která přijala v prosinci 1997 rozhodnutí o cílování inflace jako svůj měnově politický režim. První cíl byl stanoven pro konec roku 1998. Tímto krokem se Česká národní banka stává první centrální bankou v postkomunistické zemi cílující inflaci. Cílování inflace lze rozumět jako způsob řízení měnové politiky, který se na rozdíl od ostatních režimů zaměřuje přímo na plnění hlavního cíle cenové stability bez pomoci zprostředkujících cílů v podobě jiných ekonomických veličin. Inflační cíl je stanoven formou jasně vyhlášené bodové hodnoty či pásma pro inflaci spotřebitelských cen. Snahou centrální banky je dosáhnout inflace v blízkosti tohoto cíle. Česká národní banka se však nesnaží o naplnění tohoto cíle za každou cenu, toleruje se dočasné neplnění cíle [6].

V roce 2008 se růst hospodářství zastavuje a ekonomika se dostává do recese, to se odráží na míře inflace, která se meziročně zvýšila na 6,3%. Zvyšují se ceny zemědělských výrobků, ceny průmyslových výrobců, ceny nerostných surovin, ceny elektřiny, plynu a vody a také ceny v oblasti služeb. V roce 2009 je již míra inflace stabilizovaná a dosahuje pouze 0,6%. Nízká míra inflace přetrvává až do roku 2011.

Domnívám se, že v roce 2012 lze očekávat zvýšení inflace a cenové hladiny a to zejména v důsledku zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty (DPH) z 10% na 14%. Předpoklad dle České národní banky mírně nad 3%, v roce 2013 by mělo dojít ke snížení inflace pod 2%.

Maďarsko

Maďarsko v posledních letech trápí dle mého názoru relativně slabý hospodářský růst, vysoké deficity ale také vysoká míra inflace. Domnívám se, že vyšší inflace lze vysvětlit jako důsledek snahy maďarské vlády v roce 2006 o snížení schodku státních financí, zavedením vyšší daňové zátěže a různých administrativních a jiných poplatků. Maďarská centrální banka zvyšovala sazby, které dle mého názoru tlumily investice a spotřebu. V roce 2008 to byl velmi nízký růst HDP, nejnižší za posledních 14 let, pouze 0,9% meziročně, přesto inflace neklesala tak rychle jak se očekávalo, z 7,9% v 2007 na 6% v 2008. Proto v tomto roce Maďarská centrální banka (NBH) snižuje úrokové sazby, za účelem podpory ekonomického růstu, avšak masivní nárůst cen komodit na světových trzích si vyžádal opětovné zvyšování sazeb, postupně až na 8,25% a kvůli krizi až na 11,25%, což samo o sobě potlačuje jakékoli snahy o nastartování ekonomiky.

Slovensko

Díky účinným opatřením slovenských vlád se řadí slovenská ekonomika mezi státy s nejrychleji rostoucí ekonomikou. Domnívám se, že důvěra investorů se prohlubuje vstupem Slovenska do Evropské unie. Slovensko vstupovalo do Evropského společenství s cílem co nejdříve zavést euro. To se podařilo dosáhnout dne 1. ledna 2009, kdy byla slovenská koruna nahrazena eurem. Slovenská koruna byla zavedená po rozpadu federace v roce 1993. Lze říct, že Slovensko vstoupilo do Evropské měnové unie ne zrovna v tu nejsprávnější dobu a to v krizovém roce 2009, kdy se již naplno projevuje krize a hrubý domácí produkt země klesá. Myslím si, že Slovensko přesto udělalo hodně práce a ekonomika po hospodářské krizi začíná posilovat. Domnívám se, že inflace na Slovensku nedosahovala nikdy vysokých hodnot a nacházela se v únosných mezích, dokonce na rozdíl od očekávání ekonomů po zavedení eura byla inflace v roce 2009 na velmi nízké úrovni 0,9%, viz graf a tabulka č. 7.

3.4 Analýza vývoje zahraniční obchodní bilance

Česká republika, Maďarsko, Slovensko, Estonsko

Centrálně plánované ekonomiky byly charakteristické uzavřeností na běžném i kapitálovém účtu platební bilance. Zahraniční obchod nebyl nástrojem realizace komparativních výhod, ale prostředkem získávání deviz a byl v socialistickém hospodářství monopolizován podniky zahraničního obchodu. Začátek devadesátých let představoval počátek liberalizace zahraničního obchodu. Postupně byly liberalizovány transakce na běžném účtu platební bilance. Podnikovému sektoru byl umožněn přístup ke směnitelným měnám. Podniky tak mohly zajišťovat svůj obchod samy, již bez podniků zahraničního obchodu. Rozpadem socialistické Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) však ztrácejí odbyt na tradičních trzích. Probíhá výrazná devalvace směnných kurzů.

Po spuštění ekonomických reforem se začíná měnit struktura zahraničního obchodu, klesá objem obchodu se zeměmi RVHP a postupně se zvyšuje podíl zahraničního obchodu s vyspělými evropskými zeměmi. V současné době se uskutečňuje např. v České republice více než 70% zahraničního obchodu se zeměmi Evropské unie.

Postupně se míra otevřenosti všech sledovaných ekonomik prohlubuje, v dnešní době patří celosvětově k velmi otevřeným ekonomikám. V polovině devadesátých let

s oživením hospodářského růstu dochází k růstu importů, domácí poptávka roste rychleji než domácí nabídka, absolutní rozdíl mezi těmito veličinami se zvyšuje. Důsledkem je narůstající schodek běžného účtu platební bilance všech sledovaných ekonomik. Část těchto dovozů směřuje do spotřeby, a nepřispívá tak ke zvyšování exportní výkonnosti hospodářství. Sledované ekonomiky se tak potýkají v polovině devadesátých let s problémem schodku obchodní bilance.

V České republice je v roce 1993 saldo běžného účtu ještě přebytkové, od roku 1994 dochází k jeho poklesu, tato tendence pokračuje až do roku 1997. Rostoucí deficit zahraničního obchodu byl financován přílivem zahraničního kapitálu, který byl do české ekonomiky přitahován politickou a makroekonomickou stabilitou, hospodářským růstem a vysokými úrokovými měrami. Od roku 1997 do roku 2004 se schodek platební bilance postupně snižuje, v roce 2005 již česká ekonomika vytváří přebytek běžného účtu, který se každoročně zvyšuje. V předkrizovém roce 2007 a v krizovém roce 2008 se v České republice přebytek běžného účtu snižuje. V roce 2010 vytváří nejvyšší přebytek salda běžného účtu v dějinách České republiky.

Maďarsko i Slovensko postupně snižují schodek platební bilance, kdy v roce 2009 vytváří již přebytek běžného salda běžného účtu. Estonsku se daří postupně každoročně snižovat schodek platební bilance.

3.5 Magický čtyřúhelník a analýza výkonnosti jednotlivých ekonomik

Maďarsko

Již před rokem 1989 existoval v Maďarsku určitý soukromý sektor. I proto maďarská ekonomika netrpěla takovými strukturálními deformacemi jako jiné transformující se země. Maďarsko se však muselo vypořádat s dvojitým deficitem z předchozích let, deficitem státního rozpočtu a obchodní bilance. Hospodářský pokles byl způsoben rozpadem zahraničních trhů, stejně jako u ostatních porovnávaných zemí.

Maďarsko má dle mého názoru i z těchto důvodů horší výchozí pozici než Česká republika. Maďarsko na začátku sledovaného období tj. v období před hospodářskou recesí nedosahuje výsledků, které jsou patrné u Slovenska, Estonska či České republiky, hospodářství těchto zemí prudce zvyšuje svůj růst na rozdíl od Maďarska. V této předkrizové době (2005 – 2006) rostl její HDP ročně kolem čtyř procent, naopak

Slovensko, Česká republika zvyšují svoje HDP kolem sedmi procent, Estonsko ještě více. Přesto si myslím, že se maďarská ekonomika v období před hospodářskou krizí vyvíjí pozitivně. Míra maďarské nezaměstnanosti není vysoká, dokonce je nepatrně nižší než v ostatních srovnávaných zemích, také inflace se pohybuje pro maďarské hospodářství v přípustných mezích. Domnívám se, že největším problémem, se kterým se ekonomika potýká je vysoká míra zadluženosti. Krizové období začíná v Maďarsku rokem 2007, kdy již nelze zaznamenat téměř žádnou meziroční změnu růstu hrubého domácího produktu, v roce 2008 se situace opakuje a v roce 2009 již meziročně výkon ekonomiky klesá téměř o 7%. Míra nezaměstnanosti roste jen mírně. Maďarsko se potýká s vysokým schodkem veřejných financí.

Myslím si, že příčiny slabého hospodářského růstu, vyšší míry inflace a schodku státních financí lze hledat v uvolněné vládní politice v letech 2002 – 2006. V roce 2008 čelilo Maďarsko hrozbě bankrotu, a z toho důvodu požádalo Mezinárodní měnový fond o půjčku 20 miliard eur. Po krizovém propadu přichází dva roky jednocentního růstu a nárůstu nezaměstnanosti.

Maďarskou vládu vede od voleb v roce 2010 Viktor Orbán, předseda pravicové strany FIDESZ-MDF. Ten se od začátku svého vládního období potýká s hospodářskými problémy v zemi a zavádí několik, dle mého názoru, ne příliš šťastných vládních opatření. Dochází k přijetí nové ústavy, v rámci níž se přijal zákon o centrální bance, který ohraničuje její nezávislost. Maďarská vláda se vyjádřila v tom smyslu, že by chtěla použít devizové rezervy centrální banky ke splácení veřejného dluhu v Maďarsku. Toto rozhodnutí se jednoznačně nelíbí Evropské unii a Mezinárodnímu měnovému fondu.

V lednu 2012 se forint propadá vůči euru na historické minimum. Domnívám se, že investoři přestávají Maďarsku věřit. Zadlužené Maďarsko nutně potřebuje další peněžní půjčku od MMF. Evropská komise vyčítá Maďarsku, že nezavádí dostatečná opatření za účelem snížení svého rozpočtového deficitu. Vláda premiéra Viktora Orbána formálně dodržela limit schodku veřejných financí jednorázovým, dlouhodobě neudržitelným opatřením. Zavedla krizové daně a zestátnila peníze v soukromých penzijních fondech. Tyto opatření se nelíbí Evropské unii, která chce Maďarsku zmrazit peníze z Fondu soudržnosti, jejich výše se může pohybovat v řádu miliard eur, což pro Maďarsko může znamenat propad hrubého domácího produktu.

Myslím si, že celkově nepříznivě působí na maďarskou ekonomiku také postoj ratingových agentur, které koncem roku 2011 snižují hodnocení Maďarska, např. Standard and Poor's zařadilo Maďarsko do kategorie BB+, což v překladu znamená nevhodné pro investice. Oficiálním důvodem je také nevypočitatelnost maďarské hospodářské politiky a možnost ohrožení nezávislosti centrální banky, negativní postoj zastávají vůči zestátnění penzijních fondů. Maďarsko se nachází o čtyři až pět příček níže než Česká republika.

Slovensko

Slovenská ekonomika nastoupila cestu vysokého zvyšování růstového tempa hrubého domácího produktu, a to především díky vstupu do Evropské unie v roce 2004. Lze říct, že se jedná o jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik zemí Evropské unie. Myslím si, že slovenská vláda v letech 2002 – 2006, pravicová čtyřkoalice SDKÚ, SMK, KDH a ANO byla schopná zavést stimulační kroky k podpoře růstu ekonomiky. Zavádí rovné daně, a tím celkové snížení daňové zátěže přímými daněmi. Dalšími kroky bylo usnadnění soukromého podnikání v podobě snížení byrokracie, jako například daňová příznání v elektronické podobě. To stimulovalo k příchodu nových investorů na Slovensko. V této době se snižuje míra nezaměstnanosti na Slovensku, v sledovaném období z více než 16 procent v 2005 na 13,4 procent v 2011, v roce 2008 pouze 9,5 procenta. Levicová vláda Roberta Fica, která vládla od roku 2006, nezrušila rovnou daň, přestože to slíbila ve své předvolební kampani, což také přispělo dle mého názoru k pozitivnímu vývoji.

Slovenská ekonomika na rozdíl od české či maďarské zavádí 1. ledna 2009 euro. Problémem je, že v této době již vrcholila hospodářská krize a ke skutečné výměně bankovek dochází na Slovensku po vypuknutí krize. Domnívám se, že tamní exportní firmy tak přicházejí o konkurenční výhodu vyplývající z možného zlevnění vlastních výrobků v zahraničí přes oslabení vlastní měny. Horší pozici Slovenska způsobilo i to, že slovenská koruna před stanovením pevného směnného kurzu s eurem prudce posílila. Slováci tak sice obratem zbohatli v zahraničí, ekonomika však přišla o část konkurenceschopnosti. Slovenská ekonomika očekávala s příchodem eura dotace z Evropské unie, výhody v oblasti investic či zahraničního obchodu atd. Místo výhod se však dostavila ekonomická krize, která by se dostavila i bez zavedení eura na Slovensku, přichází pokles hrubého domácího produktu, růst inflace a nezaměstnanosti.

Myslím si, že se vstupem do eurozóny přebírá slovenská ekonomika také její problémy, aktuálně schválení eurovalu zatíží Slovensko vysokou měrou, Slovensko se zaručilo 7,7 miliardy na záchranu eura. Podle mého názoru se může zdát, že Česká republika a Maďarsko nyní profitují z toho, že mají dosud vlastní měnu a nemusí se tedy podílet na záchraně eura. Je tedy otázkou, zda bude Slovensko dlouhodobě profitovat ze zavedení eura, a naplno využije výhody společné měny.

V nejnovějších zprávách o stavu slovenské politické scény se píše o předčasných volbách, které proběhly začátkem roku. Jednoznačným vítězem se stává levicová strana Smer – SD Roberta Fica, lze mluvit dokonce o vládě jedné strany, a to díky chybám vládnoucí středopravicové koalice, kterou značně poškodil skandál kolem spisu „Gorila“. Problém v koncentraci moci jedné strany jsme mohli sledovat v sousedním Maďarsku, kde strana FIDESZ dosáhla ve volbách pohodlnou, dokonce ústavní většinu. Vládní čtyřkoalici SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd, která vládla na Slovensku od voleb v roce 2010, se přes veškeré problémy podařilo zkonsolidovat veřejné finance, podniknout významné legislativní kroky v soudnictví, v oblasti zvyšování transparentnosti a omezování klientelizmu a korupce, přispěla k uvolnění národnostního napětí v zemi a ke zlepšení slovensko-maďarských vztahů. Osudovou se jí stalo parlamentní schvalování takzvaného eurovalu, jehož schválení přivedlo zemi k předčasným volbám. Domnívám se, že Roberta Fica jeho stranu SMER-SD čeká těžké období, musí dodržet předvolební sliby o sociálních jistotách, na druhé straně musí udržet veřejné finance tak, aby v roce 2013 schodek státního rozpočtu nepřevýšil tři procenta hrubého domácího produktu, tak jak se k tomu Slováci zavázali v rámci evropské měnové unie. Z těchto důvodů musí zavést i hodně nepopulární kroky, zvednout některé daně, daň z příjmu u lidí s vyššími platy, mluví se o tom, že lidé s příjmy nad 33 tisíc EUR ročně (asi 815 000 Kč) by odváděli státu až 25%, firmy s daňovým základem nad 30 milionů EUR by měly mít daňovou sazbu ve výši 22 procent. Myslím si, že tento krok může vyvolat opačný efekt, podnikatelé ze Slovenska můžou začít převádět své společnosti do daňově výhodnějších zemí. Proto je velmi důležité zvážít pečlivě tyto kroky a najít kompromis mezi zvyšováním daní a úsporami za účelem doplnění státní pokladny. Dalším krokem, o kterém se mluví, je pravděpodobnost zvýšení rovné daně, která je teď na úrovni 19%. Dle mého názoru je velmi nejistý také předvolební slib o sociálních jistotách, kdy se začíná otevřeně mluvit

o ukončení plošného přidělování sociálních dávek. Otázkou zůstává, jestli tyto kroky budou stačit k naplnění státní pokladny a k splnění požadavků Evropské unie.

Česká republika

Česká republika čerpá z výborné výchozí pozice oproti ostatním zemím. Dlouho jsem přemýšlela, jak je možné, že na počátku transformačního procesu měla Česká republika oproti ostatním transformujícím se zemím tak vysokou ekonomickou úroveň. Již v roce 1990 dosahuje ukazatel hrubého domácího produktu na obyvatele 69% průměru Evropské unie v paritě kupní síly, i když další roky se tato ekonomická úroveň mírně snižuje, stále má ekonomickou úroveň daleko vyšší než Maďarsko, Estonsko, či Portugalsko. Po rozpadu Československa v roce 1993 dosahuje Slovensko 43% a ČR 60%. Našla jsem jedinou odpověď na tuto otázku, Česká republika je již historicky průmyslovou velmocí, za Rakouska-Uherska vznikaly velmi výkonné továrny, 70% průmyslu Rakouska-Uherska byl soustředěn v Českých zemích a z tohoto základu, fungujícího průmyslu, čerpáme do dnešní doby. Další výchozí výhodou na počátku transformačního období je dle mého názoru nízké zadlužení státu a nízké inflační tlaky.

Vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004 pozitivně ovlivnil vývoj hospodářství země. Růstový trend hrubého domácího produktu se drží na začátku sledovaného období kolem 7%. V roce 2007 a 2008 ekonomika stále roste, ale ne tak rychle jako dosud. Míra nezaměstnanosti se snižuje až na velmi nízkou úroveň 4,4%, ve srovnání s průměrem EU, kde míra v té době dosahuje 7,1%. Míra inflace je také na nízké úrovni.

Tak jako ostatní země, také Česká republika je zasažena hospodářskou krizí. Klesá hrubý domácí produkt, roste míra nezaměstnanosti a roste celkové zadlužení země. Domnívám se, že Česká republika nebyla zasažena krizí v takové míře jako Estonsko či Maďarsko. Rok 2010 lze již nazvat pokrizovým rokem, ekonomika roste téměř o 3% meziročně, což lze přirovnat k ideálnímu tempu růstu hrubého domácího produktu podle OECD. Nezaměstnanost nedosahuje dvouciferných hodnot jako je tomu v Estonsku, Maďarsku či Slovensku, inflace se drží na velmi nízké úrovni, a to 1,2%, podíl salda běžného účtu na hrubém domácím produktu je o málo vyšší než 0. Myslím si, že Česká republika profituje ze stabilní měny a velmi silné ekonomiky Německa, na kterou je navázaná a nemusí se obávat sanace eura, jako je tomu v případě Slovenska a

Estonska. Myslím si, že tyto peníze budou chybět oběma zmíněným zemím a můžou způsobit snížení růstu hrubého domácího produktu.

Estonsko

Myslím si, že se Estonsko může chlubit často používanou předponou nej, nejméně zadlužená země v rámci Evropské unie, země s jedním z nejrychleji rostoucím tempem hrubého domácího produktu, nejmladší země platící eurem. Země je často označována za ekonomického tygra a vzorem pro ostatní země svou rozpočtovou disciplínou.

Rok 1991 byl pro estonskou ekonomiku velmi náročným rokem, po získání nezávislosti se hrubý domácí produkt propadá o 30% meziročně, zemi zasáhla hyperinflace, nedostatek potravin a pohonných hmot. Myslím si, že klíčové pro zemi se stávají zásadní ekonomické reformy, které v dalším roce zavádí nově zvolený premiér Mart Laar. Mezi ně patří obnova hospodářství země pomocí investic do nových technologií, monetární reforma v podobě vlastní měny, vyrovnaný rozpočet, otevření ekonomiky (zrušením cel), privatizace a daňová reforma. Estonsko přijímá v tomto roce (1992) svou vlastní měnu estonskou korunu, která nahrazuje ruský rubl. Estonská koruna byla pevně svázaná s německou markou, později s eurem, její fixní kurz byl zakotven do ústavy. Vstup do eurozóny si obyvatelé druhého nejmenšího člana Evropské unie odhlasovali ještě před vstupem do Evropského společenství v roce 2003.

Domnívám se, že si ekonomika Estonska v době před ekonomickou recesí vedla velmi dobře. Hrubý domácí produkt rostl vysokým tempem, lze říct, že až příliš rychle. Nezaměstnanost klesala až podle mě na přirozenou hranici 4,7%. Příjmy obyvatelstva se zvyšovaly, to vedlo k výraznému zvýšení spotřebitelské poptávky a dle mého názoru k následné inflaci. Ekonomika se tak dostává na sestupnou fázi již před globální finanční krizí. Hospodářská recese Estonsko hluboce zasahuje. Domnívám se, že dopad byl větší než v České republice nebo na Slovensku. Vysoká inflace v roce 2008 ještě celou situaci zhoršuje.

Myslím si, že estonská ekonomika je zdravou ekonomikou, která byla schopna se velmi rychle znovu nastartovat, v roce 2011 již roste 7,5% meziročně. Tak vysoký růst po hospodářské krizi nedosahuje žádná ze sledovaných zemí. Estonsko se 1. ledna 2011, jako první ze zemí bývalého Sovětského svazu, připojuje k eurozóně. Jsem přesvědčená, že i tento krok přispěje k dalšímu pozitivnímu vývoji estonské ekonomiky.

4. Závěr

Centrálně plánované hospodářství zemí socialistického zřízení negativně ovlivnilo jejich ekonomickou výkonnost, vedlo k propadu hospodářské vyspělosti a konkurenceschopnosti.

Analýza toho, jak na tom jednotlivé země jsou, nemůže odhlédnout od faktu, že všechny sledované země jsou velmi otevřenými ekonomikami, podíl jejich vývozu do Evropské unie je kolem 80 procent. Tyto země jsou velmi citlivé na zahraniční poptávku, jsou závislé na exportu a velmi integrované do evropské ekonomiky. Myslím si, že slabinou těchto zemí je vysoká citlivost na vývoj konjunktury na exportních trzích. Všechny sledované země byly silně zasažené hospodářskou krizí, která se prohnala světem po krachu americké banky Lehman Brothers. Země kopírují vývoj v Evropské unii, pokud se daří evropské ekonomice, jim také, pokud je evropská ekonomika zasažena krizí, oni také.

Země Evropské unie (průměr Evropské unie) ve srovnání s vybranými transitivními ekonomikami dosahují rozdílné ekonomické úrovně v ukazateli hrubého domácího produktu na obyvatele, viz tabulka a graf č. 2. K odbourání těchto rozdílů by bylo nezbytné, aby hospodářský růst sledovaných zemí převyšoval růstové tempo průměru Evropské unie. Česká republika má výbornou výchozí pozici a náskok oproti ostatním zemím od začátku do konce sledovaného období. Hrubý domácí produkt v paritě kupní síly dosahuje v roce 2005 79% a v roce 2010 80% průměru Evropské unie. Česká republika vykazuje již na počátku transformačního procesu vyšší ekonomickou úroveň než ostatní kandidátské země ale také než některé ekonomicky slabší země Evropské unie (např. Portugalsko). Důvodem je vysoký podíl průmyslu již historicky v České republice, nízké zadlužení státu a nízké inflační tlaky.

Vstup České republiky do Evropské unie pozitivně ovlivňuje vývoj hospodářství v zemi, stejně jako u ostatních sledovaných zemí. Česká republika má stabilní měnu, stabilní nízké úroky a stabilní ceny, míra inflace se drží na nízké úrovni. Vysokou mírou vzdělání obyvatelstva, geografická poloha uprostřed Evropy a dobré podmínky pro podnikání, to vše je důvodem mnohých zahraničních investic v zemi. Zařazuje se mezi státy, které se zavázaly přijmout EURO, ale prozatím oddalují vstup do eurozóny, Česká národní banka nedávno doporučila nestanovovat datum přijetí eura.

Dynamika vývoje ekonomické úrovně Slovenska je závratná. Jenom během sledovaných pěti let jejich ekonomická úroveň stoupla o 14% oproti průměru Evropské unie z 60% na 74%, viz tabulka a graf č. 5. Vláda Mikuláše Dzurindy v letech 2002 až 2006 zavádí reformy, jsem přesvědčená, že z těchto reforem čerpá Slovensko dodnes. Vláda Roberta Fica (2006 až 2010) zachovává valnou část těchto reforem, případně je minimálně pozměňuje. Domnívám se, že tyto reformy vyvolaly příliv zahraničních investic, Slovensko se stává úspěšnější ekonomikou než ekonomika Maďarska či Estonska. Slovensko se může pochlubit vysokou produktivitou práce. Slováci však získávají za svou práci nižší mzdy a mají nižší životní úroveň než Češi. Myslím si, že dlouhodobým problémem Slovenska je vysoká nezaměstnanost oproti České republice, z toho důvodu také Slováci migrují, nebo dojíždí za prací do České republiky.

Za vlády Roberta Fica (2006-2010) dosahuje ekonomika nejlepších výsledků, plní maastrichtská kritéria a vstupuje v roce 2009 do eurozóny. Slovensko se přihlásilo k paktu fiskální stability. Podle mého názoru nebude pro novou vládu jednoduché udržet schodek státního rozpočtu do tří procent hrubého domácího produktu, jak se země zavázala.

Estonská ekonomika je dle mého názoru příkladem, který zasluhuje pozornost, země, která chýtrala pod sovětskou nadvládou a socialistickým způsobem řízení. V 90. letech měli velmi problematický vztah s Ruskem, tehdejší vláda usilovala o návrat ruskojazyčného obyvatelstva zpět do Ruska. Domnívám se, že Estonsko bylo schopné problémy s Ruskem zažehnat a dokonce obrátit ve svůj prospěch. Estonsko má podle mě nyní velmi dobrý obchodní vztah s Ruskem. Estonská vláda zahájila reformy a vsadila na transparentnost, pružnost, otevřenost a moderní technologie, to byly, dle mého názoru, zásadní změny, které pozitivně ovlivnily další vývoj estonské ekonomiky. Myslím si, že vláda v Tallinnu je pokrokovou vládou, například se stala prvním kabinetem v Evropě, který funguje elektronicky a vyloučila používání papíru.

Estonská ekonomika jako otevřená ekonomika byla silně zasažena hospodářskou krizí, meziroční propad hrubého domácího produktu dosahuje 14,3%, je to jeden z nejhorších výsledků v rámci Evropské unie. Domnívám se, že žádná ze sledovaných zemí nebyla zasažena takovou mírou. Také nezaměstnanost stoupla z 4,7% v roce 2007 na 16,9% v roce 2010. Tak prudké zvýšení nezaměstnanosti nezažila žádná ze sledovaných zemí. Realitní trh v Estonsku se propadá, koncem roku 2009 se přiblížil 50 procentům ve

srovnání s první polovinou roku 2007, kdy vrcholil boom s nemovitostmi. Estonsko zahájilo ozdravný a úsporný program. Vláda seškrtila veřejné výdaje (kvůli nedostatku peněz se například zhasínalo dříve veřejné osvětlení), provedla se řada strukturálních reforem, liberalizovalo se pracovní právo a zvýšil se věk odchodu do penze na 65 let, poklesly platy i důchody. Estonsko plní maastrichtská kritéria a v roce 2011 vstupuje do eurozóny a stává se jejím nejmladším členem. Estonsko se však dle mého názoru musí ještě vypořádat s vysokou nezaměstnaností 12,5% a vysokou inflací 5,1% v roce 2011, je to nejvyšší míra inflace v rámci eurozóny.

Estonská ekonomika, podobně jako slovenská, se obává nejisté budoucnosti eura. V podstatě se tento problém přímo týká také České republiky a Maďarska, které jsou závislé na euru. Myslím si, že pokud však půjde euro „ke dnu“, poškodí to všechny sledované ekonomiky, nejenom členské země eurozóny.

Maďarsko nedosahuje výsledků, které lze pozorovat u Slovenska, Estonska či České republiky, podle mého názoru je nejslabší z vybraných ekonomik. Domnívám se, že největším maďarským problémem je schodek veřejných financí, příčinu lze hledat v postupném zadlužování a dlouhodobě chybějící snaze zavést opatření ke snížení dluhu a v uvolněné vládní politice v letech 2002-2006. V roce 2008 čelí Maďarsko bankrotu, kdy zemi zachraňuje Mezinárodní měnový fond půjčkou. Země čelí ekonomickým problémům. Vláda se zoufale snaží za každou cenu naplnit státní kasu a přijímá intervence, které vrhají stín na Maďarsko. Přijímá novou ústavu, součástí je zákon o centrální bance, který omezuje její nezávislost. Vláda zestátní penzijní fondy. Maďarská ekonomika je velmi zranitelná vzhledem k celkově vyšší zadluženosti země.

5. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Optimální hodnoty jednotlivých ukazatelů podle OECD	21
Tabulka č. 2: Podíl hrubého domácího produktu k počtu obyvatel v letech 2005 – 2010, sledované země + průměr EU	22
Tabulka č. 3: Vývoj hrubého domácího produktu ve stálých cenách v mil. EUR v letech 2005 - 2011, sledované země	24
Tabulka č. 4: Růst hrubého domácího produktu, rozdíl oproti předchozímu roku, v letech 2005 - 2011, sledované země	25
Tabulka č. 5: Hrubý domácí produkt na obyvatele podle standardu kupní síly v %, v letech 2005 - 2010, EU (27 zemí) = 100%, sledované země	26
Tabulka č. 6: Vývoj míry nezaměstnanost v % v letech 2005 – 2011, sledované země	28
Tabulka č. 7: Vývoj míry inflace v % v letech 2005 – 2011, sledované země	30
Tabulka č. 8: Vývoj zahraniční obchodní bilance v mld. EUR v letech 2005 – 2011, sledované země	31
Tabulka č. 9: Vývoj zahraničního obchodu ČR v mld. Kč, vývoz, dovoz a bilance, období 1989-2011	32
Tabulka č. 10: Přepočtení hodnot, za účelem sestrojení magického čtyřúhelníku, rok 2005	34
Tabulka č. 11: Hodnoty magického čtyřúhelníku, sledované ukazatele + země, rok 2005	35
Tabulka č. 12: Obsah magických čtyřúhelníků, rok 2005 – před recesí	35
Tabulka č. 13: Přepočtení hodnot, za účelem sestrojení magického čtyřúhelníku, rok 2010	37
Tabulka č. 14: Hodnoty magického čtyřúhelníku, sledované ukazatele + země, rok 2010	38
Tabulka č. 15: Obsah magických čtyřúhelníků, rok 2010 – po recesí	38

6. Seznam grafů

Graf č. 1: Optimální magický čtyřúhelník podle OECD	20
Graf č. 2: Podíl hrubého domácího produktu k počtu obyvatel v letech 2005 – 2010, sledované země + průměr EU	22
Graf č. 3: Vývoj hrubého domácího produktu ve stálých cenách v mil. EUR v letech 2005 - 2011, sledované země	23
Graf č. 4: Růst hrubého domácího produktu, rozdíl oproti předchozímu roku, v letech 2005 - 2011, sledované země	24
Graf č. 5: Hrubý domácí produkt na obyvatele podle standardu kupní síly v %, v letech 2005 - 2010, EU (27 zemí) = 100%, sledované země	26
Graf č. 6: Vývoj míry nezaměstnanost v % v letech 2005 – 2011, sledované země ...	28
Graf č. 7: Vývoj míry inflace v % v letech 2005 – 2011, sledované země	29
Graf č. 8: Vývoj zahraniční obchodní bilance v mld. EUR v letech 2005 – 2011, sledované země	31
Graf č. 9: Vývoj zahraničního obchodu ČR, vývoz, dovoz a bilance, období 1989-2011	32
Graf č. 10: Magický čtyřúhelník, sledované země, sledované ukazatele, rok 2005	34
Graf č. 11: Magický čtyřúhelník, sledované země, sledované ukazatele, rok 2010	37

7. Seznam zkratek

BÚ	běžný účet platební bilance
CPI	Index spotřebitelských cen
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DPH	daně z přidané hodnoty
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EU 27	Evropská unie, se svými 27 členy
EUR	měna Evropské měnové unie (eurozóny)
Eurostat	Statistický úřad Evropské unie
HDND	hrubý disponibilní národní důchod
HDP	hrubý domácí produkt
HNP	hrubý národní produkt
NBH	Maďarská centrální banka
NPI	čistý příjem z majetku v zahraničí (net property income from abroad)
PB	platební bilance
PPI	Index cen výrobců
PPS	Purchasing Power Standards
RVHP	Rady vzájemné hospodářské pomoci
USA	United States of America, Spojené státy americké

8. Seznam použité literatury

- [1] Fuchs, K., Tuleja, P., Makroekonomie. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN: 80-210-3073-9
- [2] Holman, Robert. Ekonomie. Praha: C.H. Beck, 2011, ISBN: 978-80-7400-006-5
- [3] Mankiw, N.G., Základy ekonomie. Praha: GradaPublishing, 1999. ISBN: 80-7169-891-1
- [4] Soukup, J.; Pošta, V.; Neset, P.; Pavelka T.; Dobrylovský, J., Makroekonomie Moderní přístup. Praha: Management Press, 2007. ISBN: 978-80-7261-174-4
- [5] ŽÁK, Milan. Hospodářská politika. Vysoká škola ekonomie a managementu. Praha: Edice učebních textů ekonomie, 2006. ISBN: 80-86730-04-2

Elektronické zdroje

- [6] Česká národní banka [online]. 10 let cílování inflace 1998-2007. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/10_let_inflacni_cileni_cz.pdf
- [7] Český statistický úřad [online]. Makroekonomické údaje. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMA_KRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr: makroekonomicke_udaje/$File/HLMA_KRO.xls)
- [8] Český statistický úřad [online]. Míra inflace - Metodika. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace#1
- [9] Eurostat [online]. Databáze – Evropský statistický úřad. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

Abstrakt

FIALOVÁ, G., *Analýza ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie.*

Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 54 s., 2012

Klíčová slova: ekonomická výkonnost, hospodářský růst, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, inflace, vnější rovnováha, zahraniční obchodní bilance, magický čtyřúhelník, Česká republika, Maďarsko, Estonsko, Slovensko

Bakalářská práce se zabývá analýzou ekonomické výkonnosti vybraných zemí Evropské unie. První kapitola je věnována pojmu ekonomická výkonnost a vybraným makroekonomickým agregátním veličinám, které měří celkovou výkonnost ekonomiky z pohledu ekonomické teorie. V druhé kapitole provádím statistickému srovnání příslušných ukazatelů ekonomické výkonnosti u vybraných zemí Evropské unie ve sledovaném období. Ve třetí kapitole analyzuji specifické příčiny rozdílné ekonomické výkonnosti vybraných zemí. V závěru jsem získané poznatky zobecnila, provedla komentář a subjektivní hodnocení.

Abstract

FIALOVÁ, G., *Analysis of economic efficiency of selected European Union countries.*

Bachelor thesis. Pilsen: The Faculty of Economics University of West Bohemia, 54 p., 2012

Keywords: economic performance, economic growth, gross domestic product, unemployment, inflation, external balance, the foreign trade balance, magic quadrangle, Czech Republic, Hungary, Estonia, Slovakia

Bachelor thesis analyzes the economic performance of selected European Union countries. The first chapter is devoted to the concept of economic performance and macroeconomic aggregate variables that measure the overall performance of the economy from the perspective of economic theory. In the second section I perform a statistical comparison of the economic performance indicators in selected countries of the European Union in the period. In the third chapter I analyze the specific causes of difference in economic performance of selected countries. In the end I gained knowledge generalized, performed subjective evaluation and comment.